

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้ เป็นการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับภาษาลัวะ (มัล-ไปร) ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับวิวัฒนาการและพัฒนาการของวรรณยุกต์ และแนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษาและงานวิจัยอันเกี่ยวเนื่องกับการสัมผัสภาษาที่นำไปสู่การกำเนิดวรรณยุกต์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับภาษาลัวะ (มัล-ไปร)

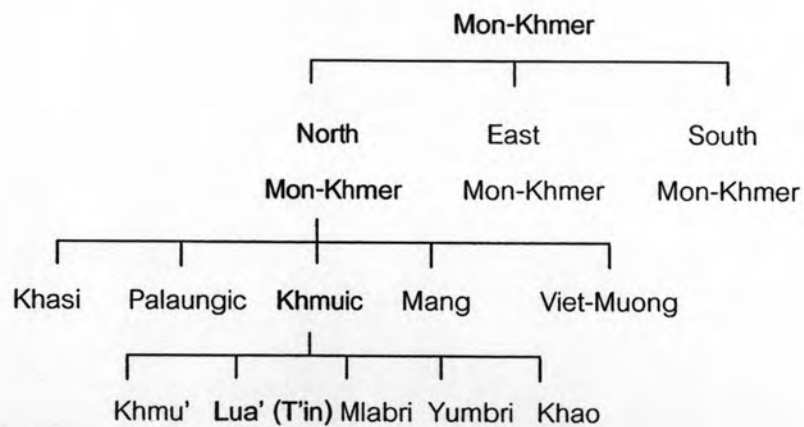
ภาษาลัวะหรือถิ่น เป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมร สาขามอญ-เขมรเหนือ สาขาย่อยขมุจิก ตามการจัดกลุ่มโดย Diffloth (1985) กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณชายแดนไทยและลาว ในจังหวัดน่าน รวมทั้งในประเทศลาวบริเวณชายแดนทางตะวันตกของแขวงสาละวัน แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ มัลและไปร โดยชาวลัวะทั้งในจังหวัดน่านของไทยและในแขวงสาละวันของลาว น่าจะจัดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมในบริเวณภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ได้อพยพมาจากที่ใด เพราะดินแดนที่เป็นที่อยู่ของชนกลุ่มนี้ในประเทศไทยและลาวนั้นเดิมคงจะเป็นดินแดนที่ติดต่อกันได้ตลอด เมื่อมีการแบ่งเขตพรมแดนระหว่างไทยกับลาวสมัยล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ทำให้กลุ่มชนที่เคยอยู่รวมกันในบริเวณเดียวกันถูกแยกออก แต่ก็ยังอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ตลอดมา โดยไม่มีการอพยพไปที่ใดเลย จึงกล่าวได้ว่าชาวลัวะที่เมืองน่านเป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม และมีชาวลัวะบางส่วนที่อพยพมาจากประเทศลาวเพิ่มเข้ามาภายหลังตามที่กล่าวไว้ใน ชลธิรา สัตยวัฒน์ (2537) และสุริยา รัตนกุล และภทริยา ยิมเรวัต (2541) คำที่ใช้เรียกชาวลัวะมีหลายชื่อ เช่น ชาวดอย ถิ่น ช่าถิ่น ช่าไพร ลัวะไพร ไปร และมัล ชาวลัวะเรียกตัวเองว่า "ลัวะ" ในขณะที่คนเมืองเรียกพวกเขาว่า "ถิ่น (Thin / T'in)"

ชาวลัวะถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากกลุ่มหนึ่งในจังหวัดน่าน จากฐานข้อมูลหมู่บ้านในปี 2549 โดยการสำรวจของโครงการความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่านฯ (ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และคณะ 2550b) พบว่าจำนวนประชากรลัวะในจังหวัดน่านนั้นมีมากกว่า 34,600 คน คิดเป็นร้อยละ 7.24 ของประชากรทั้งจังหวัด และเป็นอันดับ 3 รองจากคนเมืองน่าน และลื้อ ชาวลัวะอาศัยกระจัดกระจายอยู่ในหลายอำเภอของจังหวัดน่าน (ดูภาพที่ 2.2) เช่น อำเภอบ่อเกลือ อำเภอปัว อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และอำเภอเชียงกลาง เป็นต้น และในแต่ละบริเวณจะอยู่ร่วมกับชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ชาวลัวะที่ตำบลปากกลาง อำเภอปัว อยู่ใกล้กับหมู่บ้านซึ่งพูดภาษาม้ง (ม้งขาวและม้งดำ) และภาษาเมี่ยน (เย้า) รวมทั้งภาษาคำเมืองถิ่นน่าน เป็นต้น

ตารางที่ 2.1 จำนวนผู้พูดภาษาลัวะ (มัล-โปร) ในจังหวัดน่าน (ดัดแปลงจาก L-Thongkum and Intajamornrak 2009)

อำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนผู้พูด
บ่อเกลือ	4	31	10,808
บัว	3	20	8,483
เฉลิมพระเกียรติ	3	14	5,848
เชียงกลาง	4	14	3,987
ทุ่งช้าง	4	7	2,398
สันติสุข	1	2	1,504
เมืองน่าน	2	3	777
แม่จริม	1	1	370
เวียงสา	1	1	347
สองแคว	2	5	78
รวม	25	98	34,600

Diffloth (1985) ได้จัดภาษาลัวะไว้ในตระกูลมอญ-เขมร¹ สาขามอญ-เขมรเหนือ สาขาย่อยขมุจิก ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มภาษาลัวะ (ดัดแปลงจาก Diffloth 1985)

¹ ตระกูลมอญ-เขมรอยู่ภายใต้ ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก

แผนที่แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน : กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร

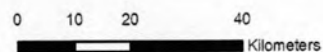

Map of Ethnic Groups in Nan Province : Ethnic groups speaking Mon-Khmer languages

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

▲ ลัวะ (มัล-ไปร) Lua' (Mal-Prai)

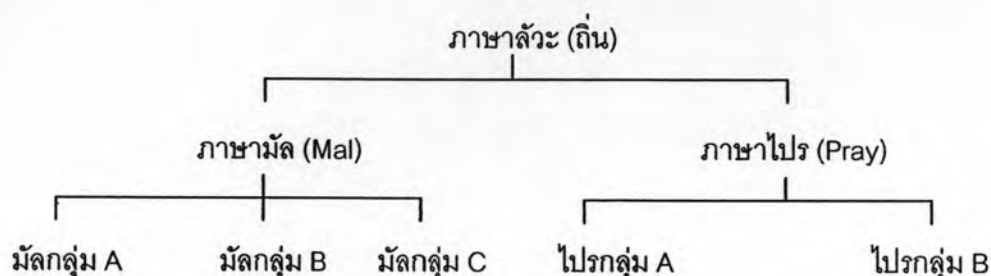
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

(ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และคณะ 2550b: 31)

ภาพที่ 2.2 แผนที่แสดงบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ (มัล-ไปร)

David Filbeck (Filbeck 1978) ผู้บุกเบิกการศึกษาภาษาลัวะ (ถิ่น) ในประเทศไทย ได้แบ่งกลุ่มภาษาลัวะออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ภาษามัลและภาษาไปร จากนั้นศึกษาภาษาลัวะแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัติ โดยสืบสร้างภาษามัลดั้งเดิม (Proto-Mal) ภาษาไปรดั้งเดิม (Proto-Pray) และภาษามัล-ไปรดั้งเดิม หรือ ภาษาถิ่นดั้งเดิม² (Proto-T'in) นอกจากนี้ยังจำแนกภาษาย่อยของภาษามัลและภาษาไปรตามลักษณะคำศัพท์และการเปลี่ยนแปลงทางเสียง ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 แผนภูมิการแบ่งกลุ่มภาษาลัวะ (ดัดแปลงจาก Filbeck 1978)

ตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาย่อยมัลและภาษาย่อยไปร ตามเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางเสียงและเกณฑ์คำศัพท์ เช่น

ภาษามัล			ภาษาไปร		
มัลกลุ่ม A	มัลกลุ่ม B	มัลกลุ่ม C	ไปรกลุ่ม A	ไปรกลุ่ม B	
เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางเสียง					
*phr- phram	phyam	pham	khram	khyam	'คน'
*khr- khloŋ	khloŋ	khovŋ	khrovŋ	khyovŋ	'ผู้ชาย'
*r- rovŋ	yovŋ	lovŋ	ruvŋ	luvŋ	'ทาง'
เกณฑ์ทางคำศัพท์					
məy	məy	məy	mee	mee	'แม่'
saʔ	saʔ	saʔ	yoo	yoo	'ป่า'
cəŋ	cəŋ	cəŋ	piw	piw	'เท้า'

² ภาษาถิ่นดั้งเดิม ภาษาลัวะดั้งเดิม ภาษามัล-ไปรดั้งเดิม หมายถึงภาษาเดียวกัน ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยแต่ละคนใช้

ในส่วนของภาษามัลที่ Filbeck ได้จำแนกเป็น 3 ภาษาถิ่น พบว่ามี 2 ภาษาถิ่นที่มีภาษาถิ่นย่อยหรือวิธภาษา (sub-dialects หรือ varieties) คือ ภาษามัลกลุ่ม B และ C แต่ความแตกต่างของภาษาถิ่นย่อย ไม่ได้ทำให้ระบบเสียงต่างกัน และในแต่ละภาษาถิ่นย่อย พบเพียง 1 หมู่บ้านเท่านั้น นอกจากนี้ได้วิเคราะห์ระบบเสียงภาษามัล 3 ภาษาถิ่น โดยมีระบบเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ดังแสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ระบบเสียงภาษามัล 3 ภาษาถิ่น (ดัดแปลงจาก Filbeck 1978)

พยัญชนะ											
มัล A				มัล B				มัล C			
p	t	c	k ?	p	t	c	k ?	p	t	c-	k ?
b-	d-			b-	d-			ph-	th-		kh-
m	n	ŋ	ŋ	m	n	ŋ	ŋ	m	n	ŋ-	ŋ
	r				l				l		
	s-		h		s-		h		s-		h
w		-y		w		y	i	w		-y	
พยัญชนะควบกล้ำ											
มัล A				มัล B				มัล C			
	pr				py	pl		cw-	kw-		
ph	phr	phl		ph	phy	phl		thw-	khw-		
mp	mpr	mpl		mp	mpy	mpl		-yh			
mph				mph							
th	thw			th	thw	tw					
nt	nth			nt	nth						
	kr	kl			ky	kl					
kh	chr	chl		kh	khy	chl					
kw	khw			kw	khw						
ŋk	ŋkr	ŋkl		ŋk	ŋky	ŋkl					
ŋkh				ŋkh							
ŋc	cw			ŋc	cw						
ns	sw			ns	sw						
?m											
hm	hn	hŋ		mh	nh	ŋh					
hr	hl	hw		hy	lh	hw					
rw	-yh	-wh			-yh	-wh					

(Filbeck วิเคราะห์ให้เสียงกักอโฆชะชนิด /ph th kh/ เป็นพยัญชนะเดี่ยว เพื่อให้เป็นระบบกับชุดเสียงกักอโฆชะสิทธิ /p t k/ และเสียงกักอโฆชะ /b d g/ ในขณะที่ภาษามัล A และ B ให้เป็นพยัญชนะควบกล้ำ)

สระ								
มัล A			มัล B			มัล C		
i ii	i ĩ	u uu	i ii	i ĩ	u uu	i ii	i ĩ	u uu
e ee	ə ə	o oo	e ee	ə ə	o oo	e ee	ə ə	o oo
ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔ	ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔ	ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔ
ia	ia		ia	ia		ia	ia	
ie	ua		ie	ua			ua	

วรรณยุกต์		
มัล A	มัล B	มัล C
-	วรรณยุกต์ขึ้น (Rising tone) วรรณยุกต์ไม่ขึ้น (Non rising tone)	-

จากระบบเสียงในตารางที่ 2.2 จะเห็นได้ว่ามีเพียงภาษามัลกลุ่ม B เท่านั้นที่ Filbeck วิเคราะห์ให้มียวรรณยุกต์ ส่วนในภาษามัลกลุ่ม A และ C ระดับเสียงไม่มีนัยสำคัญทางภาษาศาสตร์ หมายความว่าระดับเสียงในภาษามัลกลุ่มย่อยทั้งสองถิ่น ไม่ได้ใช้จำแนกความหมาย เช่น /ʔəŋ ʔay caaŋ/ และ /ʔəŋ ʔay cǎaŋ/ สำหรับคนมัลที่พูดภาษามัลกลุ่ม A และ C จะมีความหมายเหมือนกันคือ 'ฉันทำได้' แต่ในภาษามัลกลุ่ม B จะมีความหมายต่างกัน นอกจากนี้ Filbeck ยังได้สืบสร้างภาษามัลดั้งเดิม (Proto-Mal) และภาษาโปรดั้งเดิม (Proto-Pray) ไว้ดังนี้

ภาษามัลดั้งเดิม (Proto-Mal)

พยัญชนะต้น

*p- *t- *c- *k- *ʔ-
 *(b) *(d)
 *m- *n- *ŋ- *ŋ-
 *r-
 *l-
 *s- *h-
 *w-

พยัญชนะท้าย

*-p *-t *-c *-k *-ʔ
 *-m *-n *-ŋ *-ŋ
 *-r
 *-l
 *-h
 *-w *-y

พยัญชนะควบกล้ำ

*pr *pl *ph *phr *phl *mp *mpr *mpl *mph
 *tw *th *thw *nt *nth *ns *cw *jc *sw
 *kr *kl *kw *kh *khr *khl *khw *ŋk *ŋkr *ŋkl *ŋkh

*ʔm *(ʔn) *(ʔŋ) *(ʔŋ) *hm *hn *hŋ *hŋ *hl *hr *hw
 *rw *-yh *-wh

สระ

*i *i *u *ii *ii *uu³ *ia *ua *ia *ie
 *e *ə *o *ee *əə *oo
 *ɛ *a *ɔ *ɛɛ *aa *ɔɔ

สระประสม

พยัญชนะมัลดั้งเดิมที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บ ได้แก่ *(b) *(d) Filbeck ได้ตั้งข้อสันนิษฐานไว้ว่า ถึงแม้ในภาษามัลกลุ่ม C จะมีหน่วยเสียง /b d/ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงมาจาก */mp nt ŋk/ นอกจากนี้ยังพบคำยืมไทยที่มีพยัญชนะต้น /b d/ เป็นจำนวนมากในภาษามัลทั้ง 3 กลุ่ม ส่วน *(ʔn) *(ʔŋ) *(ʔŋ) ไม่พบ 3 เสียงนี้ในการเก็บข้อมูล แต่เนื่องจากเสียงดังกล่าวพบในภาษาขมุ และภาษาไทย อีกทั้งเพื่อให้เข้ากับแนวคิดเรื่องความสมมาตรของระบบ (pattern congruity) กับชุดพยัญชนะก้องกั้วานอโฆชะ */hm hn hŋ hŋ/ จึงสืบสร้างเสียง */ʔm ʔn ʔŋ ʔŋ/ ไว้ในภาษามัลดั้งเดิมด้วย

ในส่วนของภาษาโปร Filbeck (1978) ได้แบ่งภาษาโปรย่อยออกเป็น 2 ภาษาถิ่นตามการเปลี่ยนแปลงทางเสียง และสืบสร้างภาษาโปรดั้งเดิม (Proto-Pray) ไว้ แต่ไม่ได้ให้ระบบเสียงภาษาโปรแต่ละถิ่น โดยให้เหตุผลว่าหน่วยเสียงที่พบมีความคล้ายคลึงกันมาก และเขาเองไม่ได้ศึกษาภาษาโปรอย่างละเอียดลึกซึ้งเหมือนกับภาษามัล ในการสืบสร้างภาษาโปรดั้งเดิม ได้เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา 5 คนในอำเภอบัว และอำเภอทุ่งช้าง รวมทั้งใช้ข้อมูลภาษาโปรที่พูดในประเทศลาวที่มีมิชชันนารีเก็บรวบรวมไว้ Filbeck พบคำที่เป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาโปรดั้งเดิมทั้งสิ้น 74 คำ ต่อมาสุพัทธา จิรนนทนาภรณ์ (2536) จำแนกภาษาโปรออกเป็น 5 ภาษาถิ่นตามจำนวนร้อยละของการใช้คำศัพท์เฉพาะถิ่นและการใช้ศัพท์ร่วมกันในแต่ละหมู่บ้าน Filbeck ได้สืบสร้างภาษาโปรดั้งเดิมไว้ดังนี้

ภาษาโปรดั้งเดิม (Proto-Pray)

พยัญชนะ

*p *t- *c- *k-
 *(b) *(d)

พยัญชนะท้าย

*p *-t *-c *-k

³ ใน Filbeck (1978: 37) ความสั้นยาวของสระไม่ได้ถูกระบุไว้ในภาษามัลดั้งเดิม แต่เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่เขาได้สืบสร้าง ความสั้นยาวของสระควรปรากฏในภาษามัลดั้งเดิมด้วย

*m-	*n-	*ŋ-	*ŋ-		*-m	*-n	*-ŋ	*-ŋ
	*r-					*-r		
	*l-					*-l		
	*s-		*h-					*-h
*w-	*y-				*-w		*-y	

พยัญชนะควบกล้ำ

*pr	*pl	*ph	*phr	*phl	*mp	*mpl	*mph
*th	*nt	*nth	*ns	*(cw)	*ŋc		
*kr	*kl	*kw	*kh	*khr	*khl	*khw	
*ŋk	*ŋkr	*ŋkl	*ŋkh				

สระ

*i	*i	*u		*ii	*ii	*uu
*e	*ə	*o		*ee	*əə	*oo
*ɛ	*a	*ɔ		*ɛɛ	*aa	*ɔɔ

สระประสม

*ia	*(ia)	*ua
-----	-------	-----

เช่นเดียวกับภาษามัล พยัญชนะดั้งเดิม *(b) *(d) คือ เสียง /b d/ ที่พบในคำยืมไทย เช่น ชื่อคน ส่วนพยัญชนะดั้งเดิม *(cw) พบเพียงคำเดียวเท่านั้น จากข้อมูลภาคสนามของ Filbeck ไม่พบหน่วยเสียงสระ /ia/ แต่เชื่อว่าภาษาโปรน่าจะมียหน่วยเสียงสระนี้ ถึงแม้ว่าคำยืมไทยที่พบก็เกิดการเปลี่ยนจาก /ia/ เป็น /ia/ เช่น /lia/ มาจาก /lia/ 'เหลื่อ' แต่อาจอธิบายได้ว่า เกิดการสูญหายของเสียงสระ /ia/ จากภาษาโปรดั้งเดิม ดังนั้น เมื่อยืมคำไทยที่เป็นสระ /ia/ จึงเกิดการปรับไปใช้สระ /ia/ แทน อย่างไรก็ตาม อัญชลี สิงห์น้อย (Singnoi 1988) ที่ได้ศึกษาระบบเสียงของภาษาโปรบ้านวังเสา ตำบลชนแดน อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน พบระบบเสียงภาษาโปรดังนี้

ระบบเสียงภาษาโปร

พยัญชนะต้น

p-	t-	c-	k-	ʔ-
ph-	th-		kh-	
ʃ-	ɕ-			
m-	n-	ŋ-	ŋ-	
	l-			
	r-			
	ɕ-		h-	

พยัญชนะท้าย

-p	-t	-c	-k	-ʔ
-m	-n	-ŋ	-ŋ	
	-l			
	-r			
				-h

w-

y-

-w

-y

สระ

i ii	i ii	u uu
e ee	ə əə	o oo
ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔɔ
ia	ia	ua

พยัญชนะควบกล้ำ

pl	pr	mp	ml	nt	ŋc	ŋç	ŋw	ŋk	ŋw	cw
kl	kr	lw	ʃr	çw						
phl	phr	phw	khl	KHR	mph	nth	ŋkh	ŋcw	ŋkl	ŋkr
kwr	mpr	mphl	mhpr	ŋkhr	khwr					

อัญชลี สิงห์น้อย (Singnoi 1988) สรุปว่า ภาษาโปรมี 2 ระดับเสียง คือ เสียงระดับ กับ เสียงสูงตก และกล่าวว่าความแตกต่างของระดับเสียง 2 ลักษณะนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสัทวิทยา ระดับเสียงจะขึ้นกับโครงสร้างพยางค์ ดังนี้

1. เสียงระดับ ปรากฏในพยางค์ปิดที่มีสระสั้น และมีพยัญชนะท้ายเป็น /ptck? h/ กับ พยางค์เปิดที่มีสระประสม /ia ua/ และ /? h/ เป็นพยัญชนะท้าย ตัวอย่างเช่น

çinít	'ปาก'	mía?	'ฝน'
páh	'เขียน'	ŋúah	'ใกล้'

เสียงระดับที่พบ มักจะเป็นเสียงสูงระดับ (high level) แต่บางครั้งพบรูปแปรกลางระดับ (mid level) และต่ำระดับ (low level) ซึ่งเป็นความแตกต่างในระดับสัทศาสตร์เท่านั้น เช่น

mát	māt	màt	'หน้า, ตา'
láh	lāh	làh	'ภูเขา'

2. เสียงสูงตก ปรากฏในพยางค์เป็น ทั้งพยางค์เปิดและพยางค์ปิด และพยางค์ตายที่มี สระเสียงยาวหรือสระประสมที่มี /ptck/ เป็นพยัญชนะท้าย ตัวอย่างเช่น

mê:	'แม่'	tí:p	'นับ'
?əŋ	'ฉัน'	píak	'หมี่'
nâ:j	'ป่า'		

ผลการเปรียบเทียบรูปแบบระดับเสียงทั้งในภาษามัลและภาษาโปรจากงานวิจัยที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 รูปแบบระดับเสียงในภาษามัลและภาษาโปร (ดัดแปลงจาก Singnoi 1988)

โครงสร้างพยางค์	รูปแบบระดับเสียง		
	ภาษาโปร	ภาษามัล กลุ่ม A และ C	ภาษามัลกลุ่ม B
พยางค์เป็น ทั้งพยางค์ปิดและพยางค์เปิด	สูง [สูง-ตก] ⁴	สูง [สูง-ตก]	สูง [สูง-ตก] และ ต่ำ [ต่ำ-ขึ้น]
พยางค์ตาย สระสั้น สระยาวและสระประสม	ระดับ สูง [สูง-ตก]	ระดับ ระดับ	ระดับ ระดับ และ ต่ำ [ต่ำ-ขึ้น]
พยางค์ที่ลงท้ายด้วย /h/	ระดับ	ระดับ	ระดับ

หลังจากสืบสร้างภาษามัลดั้งเดิม และภาษาโปรดั้งเดิมแล้ว สุดท้าย Filbeck ได้สืบสร้างภาษาลัวะ (ถิ่น) ดั้งเดิมไว้ดังนี้

ภาษาถิ่นดั้งเดิม (Proto-T'in)

พยัญชนะต้น

*p- *t- *c- *k-
*m- *n- *ŋ- *ŋ-
*r-
*l-
*s- *h-
*w-

พยัญชนะท้าย

*-p *-t *-c *-k
*-m *-n *-ŋ *-ŋ
*-r
*-l
*-s *-h
*-w *-y

พยัญชนะควบกล้ำ

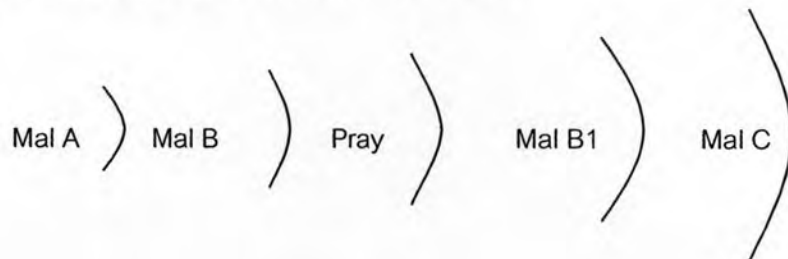
*pr *pl *ph *phr *phl *mp *mpr *mpl *mph
*tw *th *thw *nt *nth *ns *sw *cw *jc
*kr *kl *kw *kh *khr *khl *khw *ŋk *ŋkr *ŋkl *ŋkh
*?m *(?n) *(?ŋ) *(?ŋ) *hm *hn *hŋ *hŋ
*hl *hr *hw *rw *-wh

⁴ ระดับเสียงในเครื่องหมาย [] เป็นระดับสัทศาสตร์

สระ			สระประสม						
*i	*i	*u	*ii	*ii	*uu	*ia	*ia	*ua	*ie
*e	*ə	*o	*ee	*əə	*oo				
*ɛ	*a	*ɔ	*ɛɛ	*aa	*ɔɔ				

หากพิจารณาระบบเสียงภาษาถิ่นดั้งเดิมข้างต้น จะพบว่ามีความใกล้เคียงกับภาษามัลกลุ่ม A เป็นอย่างมาก แสดงให้เห็นว่าภาษามัลกลุ่ม A นั้นยังคงเก็บรักษาระบบเสียงดั้งเดิมเอาไว้มากที่สุด แต่ในภาษาถิ่นดั้งเดิมหรือมัล-ไปรดั้งเดิมนั้น /b d/ ไม่ได้อยู่ในระบบเสียง เนื่องจากเหตุผลที่ได้อธิบายไว้แล้วในส่วนของภาษามัลดั้งเดิมและภาษาไปรดั้งเดิม (ดูหน้า 22 - 23)

จากภาษาถิ่นดั้งเดิมสู่การแยกออกเป็นภาษาลูก คือ ภาษามัลและภาษาไปร รวมถึงการแยกออกเป็นภาษามัลถิ่นย่อย และภาษาไปรถิ่นย่อย จะเห็นได้ว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงมีความแตกต่างกัน บางถิ่นมีการเก็บเสียงดั้งเดิมไว้เป็นอย่างดี ในขณะที่บางถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากภาษาดั้งเดิมอย่างมาก หากพิจารณาจากจำนวนหน่วยเสียง พยัญชนะควบกล้ำและสระประสม พบว่าภาษามัลกลุ่ม C มีการเปลี่ยนแปลงจนต่างไปจากภาษาแม่มากที่สุด ส่วนภาษาไปรอยู่ตรงกลางระหว่างภาษามัลถิ่นย่อย ดังนั้นหากให้ภาษามัลกลุ่ม A เป็นแกนกลางของภาษาดั้งเดิม สามารถแสดงภาพระดับของการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

ภาพที่ 2.4 ภาพแสดงระดับของการเปลี่ยนแปลงของภาษาลูกของภาษาลัวะ (ถิ่น) ดั้งเดิม
(ดัดแปลงจาก Filbeck 1978)

จากภาพที่ 2.4 อธิบายได้ว่าภาษามัลกลุ่ม B1 มีการเปลี่ยนแปลงที่ใกล้กับภาษามัลกลุ่ม C ในเรื่องเสียงพยัญชนะควบกล้ำและพยัญชนะท้าย คือ

$$\begin{array}{ll}
 C^1 > \emptyset / \#_C^2_... & -c > -t \\
 C^1 \neq C^2 & -ŋ > -n \\
 C^1 = \text{เสียงนาสิก หรือ เสียงเหลว} &
 \end{array}$$

จากกฎข้างต้นหมายความว่า เกิดการสูญเสียพยัญชนะควบกล้ำที่เป็นเสียงนาสิกหรือเสียงเหลว เช่น */mp nt ŋk/ > /p t k/ ต่างจากภาษามัล C ที่ */mp nt ŋk/ > /b d g/ และการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้ายจากเสียง /-c/ เป็นเสียง /-t/ และเสียง /-ŋ/ เป็นเสียง /-n/

นอกจากนี้ยังพบการจัดกลุ่มแบบอื่นๆ ได้แก่ สุพัตรา จิระนนทนาภรณ์ (2536) จัดกลุ่มภาษามัลและไปรโดยพิจารณาจากการกระจายของคำศัพท์พบว่าสามารถแบ่งภาษามัลออกเป็น 3 กลุ่มย่อย และภาษาไปร 5 กลุ่มย่อย ขณะที่ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และชมนาด อินทจามรวัชร (L-Thongkum and Intajamomrak 2009) แบ่งภาษามัลและภาษาไปรออกเป็น 5 กลุ่ม เมื่อพิจารณาจากเสียงและคำศัพท์รวมถึงถิ่นที่อยู่อาศัย หากให้ภาษามัลอยู่ชั่วคราวหนึ่ง และภาษาไปรอยู่อีกชั่วคราวหนึ่ง จะมีวิธภาษาที่เกิดจากการปนกันของภาษามัลและภาษาไปรหลายลักษณะ จากวิธภาษาที่มีคำศัพท์และเสียงเป็นภาษามัลมากกว่าจนเป็นวิธภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษาไปรมากกว่า ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดกลุ่มภาษาย่อยของภาษามัลและภาษาไปรแตกต่างกันไปตามเกณฑ์ที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนั้นๆ ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้จัดกลุ่มตามการพัฒนารดับเสียงหรือการกำเนิดวรรณยุกต์

นอกจากงานของธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และชมนาด อินทจามรวัชร (L-Thongkum and Intajamomrak 2009) ที่เป็นการศึกษาภาษามัลด้วยกลวิธีทางกลศาสตร์ขั้นแรก⁵ เพื่อนำเสนอวิวัฒนาการของการเป็นภาษาวรรณยุกต์ในภาษามัล โดยศึกษาค่าความถี่มูลฐานของระดับเสียงในคำมัลและคำยืมไท และพบว่าภาษามัลบ้านยอดดอยพัฒนามี 2 วรรณยุกต์ คือ วรรณยุกต์สูงหรือสูงตก และวรรณยุกต์ต่ำหรือต่ำขึ้น ต่อมามีการศึกษาภาษามัลทางกลศาสตร์ของกนิษฐา พุทธเสถียร (2550) ศึกษาภาษามัลบ้านยอดดอยวัฒนาเช่นกัน พบว่าพฤติกรรมค่าความถี่มูลฐาน ณ จุดเวลาตั้งแต่เริ่มออกเสียงสระจนถึงจุดสิ้นสุดการออกเสียงสระที่ตามหลังพยัญชนะก้องกังวานอโฆชะ (hm hl) มากกว่าค่าความถี่มูลฐานของสระที่ตามหลังพยัญชนะก้องกังวานอโฆชะ (m l) ความต่างของค่าความถี่มูลฐานระหว่างเสียงสระที่ตามหลังพยัญชนะต้นเสียงอโฆชะและอโฆชะในชุดพยัญชนะต้นนาสิกที่ปรากฏในพยางค์เป็นมีนัยสำคัญในช่วงเวลาที่ 0-175 มิลลิวินาที จากค่าระยะเวลาทั้งหมดประมาณ 200-225 มิลลิวินาที ส่วนชุดพยัญชนะต้นข้างลิ้นที่ปรากฏในพยางค์

⁵ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นผลงานวิจัยโครงการ "ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว" (2547 - 2550) นำเสนอในการประชุม the Mon-Khmer Workshop organized by the Language and Cognition Group, Max Planck Institute for Psycholinguistics, Nijmegen, The Netherlands, April 16th-18th, 2007 และเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาโท 3 เรื่อง และปริญญาเอก 1 เรื่อง งานวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาโท 3 เรื่องของ กนิษฐา พุทธเสถียร ยุพาพร ฮวดศิริ และสุภาพร ผลิพัฒน์ ได้นำเสนอในที่ประชุม Chulalongkorn-Japan Linguistics Symposium และตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว นิสิตปริญญาโท 3 คนซึ่งจบการศึกษาแล้ว และผู้วิจัยเป็นผู้ช่วยวิจัยของโครงการน่านฯ

เป็นมีค่านัยสำคัญในช่วงระยะเวลาที่ 0-125 มิลลิวินาที จากค่าระยะเวลาทั้งหมด 175-225 มิลลิวินาที หรือประมาณ 3 ใน 4 ของค่าระยะเวลา และความต่างของค่าความถี่มูลฐานระหว่างเสียงสระที่ตามหลังพยัญชนะต้นเสียงอโฆษะและโฆษะในชุดพยัญชนะต้นนาสิกกับพยัญชนะต้นข้างลิ้นที่ปรากฏในพยางค์ตายมีนัยสำคัญทุกจุดเวลา ยูพาพร ฮวดศิริ (2550) ใช้ภาษามัลเป็นกรณีศึกษาการจำแนกความแตกต่างของฐานกรณ์ชุดพยัญชนะต้นกักตัววิธีสมการจุดร่วม (Locus Equation / LE) ซึ่งผลการวิจัยพบว่าวิธีการดังกล่าวใช้จำแนกความแตกต่างระหว่างพยัญชนะกักริมฝีปาก พยัญชนะกักปุ่มเหงือก และพยัญชนะกักเพดานอ่อนในภาษามัลได้ สุภาพร ผลิพัฒน์ (2550) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าระยะเวลากับค่าความถี่ฟอร์เมนทของเสียงสระโดยใช้ภาษามัลเป็นกรณีศึกษาเช่นกัน พบว่าค่าระยะเวลาของสระสั้นและสระยาวทุกเสียงในภาษามัลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าระยะเวลาของสระยาวต่อสระสั้นมีอัตราส่วนเป็น 2:1

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำยืมไทยในภาษามัล (Intajamornrak 2007) พบว่า 1 ใน 3 ของคำศัพท์ 2,452 คำจากศัพท์านุกรม 15 ภาษาที่พูดในจังหวัดน่าน (ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และคณะ 2550a) เป็นคำยืมไทย และเมื่อมีการยืมคำไทยเข้าไปในภาษามัลแล้ว มีการปรับหรือแปลงเสียงให้เข้ากับภาษามัลด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การแทนเสียง [f] ในคำยืมด้วย [ph-] หรือ [phw-] เนื่องจากไม่มีหน่วยเสียง /f/ ในภาษามัล และได้เขียนบทความเพื่อนำเสนอในการประชุมนานาชาติ (the 9th Annual Southeast Asian Studies Graduate Student Conference March 16-18, 2007 Cornell University) โดยใช้เนื้อหาบางส่วนจากงานวิจัยนี้ คือ การศึกษารูปแบบระดับเสียงในภาษามัลบ้านตาหลวง (Intajamornrak 2008a) ค่าความถี่มูลฐานของวรรณยุกต์ภาษาคำเมืองถิ่นน่านที่ออกเสียงโดยผู้พูดภาษามัลบ้านตาหลวง (Intajamornrak 2008b) และลักษณะทางกลศาสตร์ของระดับเสียงประจำคำในภาษามัล 4 วิธภาษา (Intajamornrak 2009) บทความทั้ง 4 เรื่องดังกล่าว เป็นข้อค้นพบส่วนหนึ่งจากการวิจัยเพื่อเป็นวิทยานิพนธ์เล่มนี้ โดยเป็นการนำเสนอเพื่อชี้ให้เห็นแนวทางการเป็นภาษาวรรณยุกต์ของภาษามัล

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภาษาลัวะ (ถิ่น) มีความหลากหลายของระบบเสียง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในแต่ละวิธภาษา โดยเฉพาะระดับเสียงในบางวิธภาษาที่มีการพัฒนาไปเป็นวรรณยุกต์ ทั้งที่ตั้งเดิมนั้นภาษามัล-ไปรเป็นภาษาไม่มีวรรณยุกต์ ดังนั้นงานวิจัยนี้ จึงต้องการแสดงให้เห็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดวรรณยุกต์ในภาษามัลบางวิธภาษา ทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก รวมถึงแสดงให้เห็นทิศทางการพัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษามัลที่เป็นภาษาวรรณยุกต์ และการพัฒนาการของระดับเสียงไปสู่วรรณยุกต์ในภาษามัลและภาษาไปรที่เป็นภาษาไม่มีวรรณยุกต์ โดยใช้วิธีการศึกษาทางกลศาสตร์เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์

2.2 ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับวิวัฒนาการและพัฒนาการของวรรณยุกต์

Henderson (1982) ให้คำนิยามของ "Tonogenesis" ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดมีระดับเสียงขึ้นในพยางค์ และระดับเสียงนั้นในเวลาหนึ่งได้กลายเป็นหน่วยเสียงสำคัญ หรือ ในบางกรณี ภาษาที่มีวรรณยุกต์ 2 หน่วยเสียง เกิดการแยกเสียงใหม่ขึ้น กลายเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ 4 หน่วยเสียง หรือ 6 หน่วยเสียง หรือมากกว่านั้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า "Tonogenesis" หมายความว่า การกำเนิดวรรณยุกต์ขึ้นในภาษา ซึ่งอาจเป็นการกำเนิดวรรณยุกต์จากภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ (Tonal evolution) หรือพัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาที่มีวรรณยุกต์อยู่แล้ว (Tonal development)

James A. Matisoff เป็นนักภาษาศาสตร์คนแรกที่ใช้คำว่า "Tonogenesis" ในปี 1970 แต่เมื่อศึกษาย้อนกลับไปพบว่าแท้จริงแล้ว มีการศึกษาเกี่ยวกับการกำเนิดวรรณยุกต์มาเป็นเวลานานแล้วโดย Henri Maspero และ Bernhard Karlgren ซึ่งรับแนวคิดนี้มาจากนักภาษาศาสตร์ เช่น Walter Simon, R. A. D. Forrest, Fang-Kuei Li และ Andre Haudricourt เป็นต้น โดยเริ่มศึกษา และได้แนวคิดจากภาษาจีน และภาษาที่พูดในบริเวณใกล้เคียง เช่น ภาษาเวียดนาม และภาษาตระกูลไท ในสมัยนั้นแนวคิดเรื่องความเป็นสากลลักษณะของภาษา (Language universal) เป็นสิ่งใหม่ ทำให้การศึกษาระบวนการของการกำเนิดวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นกับภาษาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีความหลากหลายของตระกูลภาษา เป็นประเด็นที่นักภาษาศาสตร์พยายามจะหาคุณลักษณะร่วมที่เกิดขึ้น ซึ่งจะสามารถนำไปศึกษากับภาษาในอาณาบริเวณอื่นๆ ได้

ตัวอย่างของการศึกษาการกำเนิดวรรณยุกต์ในภาษาจีนก็คือ การสืบสร้างเสียงวรรณยุกต์ในภาษาจีนโดย Bernhard Karlgren ซึ่งพบว่าในภาษาจีนโบราณ (Ancient Chinese) มีวรรณยุกต์เพียง 4 หน่วยเสียง ในอดีตนั้นมีการแยกความต่างของเสียงพยัญชนะต้นที่เป็นเสียงกัก และกักเสียดแทรก ซึ่งไม่พบในภาษาจีนปัจจุบันแล้ว แต่จะมีความต่างของเสียงไม่ก้อง ที่เป็นเสียงพ่นลม และเสียงไม่พ่นลม จึงอธิบายได้ว่าเกิดพัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาจีนขึ้นจากเดิมที่มี 4 หน่วยเสียง ก็ยังแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม โดยพิจารณาว่าพยัญชนะต้นเป็นเสียงก้องหรือไม่ ก้อง พยัญชนะต้นที่เคยเป็นเสียงก้องจะเป็นที่มาของวรรณยุกต์ต่ำ ส่วนพยัญชนะต้นที่เป็นเสียงไม่ก้องจะเป็นที่มาของวรรณยุกต์สูง นั่นคือ การสูญเสียความก้องของพยัญชนะต้นเป็นที่มาของพัฒนาการของวรรณยุกต์ได้

อย่างไรก็ตาม งานของ Matisoff (1973) เป็นงานที่ทำให้แนวคิดทฤษฎีการกำเนิดวรรณยุกต์แพร่หลายอย่างมาก เพราะชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการศึกษากำเนิดวรรณยุกต์สามารถทำได้ในทุกภาษา และถือเป็นลักษณะสากลลักษณะของภาษา เช่นเดียวกับคำอธิบายของ Henderson (1982) ซึ่งกล่าวว่าสามารถอธิบายเรื่องความก้องในแง่ของสรีรศาสตร์ นั่นคือ

สภาวะการทำงานของเส้นเสียงประเภทเส้นเสียงสั้น (ก้อง) และเส้นเสียงไม่สั้น (ไม่ก้อง) สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกภาษา รวมทั้งภาษาอังกฤษ นักสัตวศาสตร์ฝรั่งเศสชื่อ Jean – Marie Hombert ได้วัดค่าความถี่มูลฐานของเสียงสระที่ปรากฏหลังพยัญชนะกักก้องและกักไม่ก้อง ผลที่ได้พบว่าค่าความถี่มูลฐานของสระที่ปรากฏหลังพยัญชนะกักไม่ก้องมากกว่าที่ปรากฏหลังพยัญชนะกักก้อง

ต่อมาได้มีการพิสูจน์ทราบแนวคิดทฤษฎีการกำเนิดวรรณยุกต์แง่มุมต่างๆ ในหลายตระกูลภาษา นอกเหนือจากตระกูลจีน-ทิเบต เช่น การกำเนิดวรรณยุกต์ในภาษามอญ-เขมร (Svantesson 1989; Premsrirat 2001 and 2003; Abramson, Nye and L-Thongkum 2007) การศึกษาดังกล่าวอาจแบ่งตามวิธีการได้เป็นการศึกษาในเชิงพรรณนา และการศึกษาทางกลศาสตร์ แต่วัตถุประสงค์ของการศึกษาก็เพื่อหาปัจจัยของการกำเนิดวรรณยุกต์นั่นเอง

ปัจจัยของการกำเนิดวรรณยุกต์นั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ปัจจัยภายใน (Internal factors) หมายถึง ปัจจัยภายในตัวภาษา นั่นคือการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางภาษาศาสตร์ของภาษาไปตามกาลเวลา ได้แก่ การกร่อนของพยางค์ การเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของเสียงสระ การเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของเสียงพยัญชนะต้น การหายไปหรือเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้าย เป็นต้น

1) การกร่อนของพยางค์

การกร่อนของพยางค์หรือการกลายเป็นคำพยางค์เดียว (Monosyllabicity) ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดวรรณยุกต์ในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Benedict 1948; Matisoff 1973; Henderson 1982; Thach 1996) เห็นได้จากภาษาในภูมิภาคนี้เป็นภาษาคำโดดหรือคำพยางค์เดียว จากแนวคิดนี้ กล่าวได้ว่า หากคำในภาษามีโครงสร้างพยางค์มากกว่าสองพยางค์ หรือมีหลายพยางค์ ก่อนวิวัฒนาการของวรรณยุกต์ มักจะต้องผ่านกระบวนการกลายเป็นคำพยางค์เดียวเสียก่อนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก่อนการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ อาทิ การลดรูปพยางค์ที่ไม่ลงเสียงหนัก การลดหน่วยเติมหน้าศัพท์และหน่วยเติมกลางศัพท์ การลดความซับซ้อนของเสียงควบกล้ำ และการสูญเสียพยัญชนะท้าย และหน่วยคำเติมหลังศัพท์ เป็นต้น

ตัวอย่างการกลายเป็นคำพยางค์เดียวในภาษาเขมรถิ่นเกียงเกียง (Thach 1996: 5)

ภาษาเขมรมาตรฐาน	ภาษาเขมรถิ่นเกียงเกียง			
	ขั้นที่ 1	ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 3 (วรรณยุกต์ตก)	
andia	> ndia	> nia	> nia	'มด'
kambit	> mbit	> mit	> mit	'มิด'
ambil	> mbil	> mil	> mil	'เกลือ'

จากคำในภาษาเขมรมาตรฐานซึ่งมี 2 พยางค์ เกิดการกร่อนของพยางค์ที่ไม่ได้ลงเสียงหนักนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นที่ 1 จากนั้นเกิดการกร่อนของเสียงกักโหระหะที่มีเสียงนาสิกนำเกิดเป็นคำพยางค์เดียวที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงนาสิกในขั้นที่ 2 ในปัจจุบันภาษาเขมรถิ่นเกียงเกียงมีวรรณยุกต์ตกเพื่อแยกคำพ้องเสียงอันเกิดจากการกร่อนของพยางค์

2) การเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของเสียงสระ

ก. ระดับเสียงธรรมชาติของสระ (intrinsic pitch)

การศึกษาทางกลศาสตร์จำนวนมากยืนยันว่า สระสูงมีค่าความถี่มูลฐานมากกว่าสระต่ำ ทั้งภาษาที่มีวรรณยุกต์ และไม่มีวรรณยุกต์ เช่น ภาษาไทย (จรรยา บุญพันธ์ และคณะ 2525) ภาษาจีนกวางตุ้ง (Shi and Zhang 1987) เป็นต้น โดยค่าความถี่มูลฐานของสระสูงมากกว่าค่าความถี่มูลฐานของสระต่ำประมาณ 10-15 เฮิร์ตซ์ (Pape et al. 2005) ในหลายภาษาทั่วโลก แต่ยังไม่มีการพิสูจน์ว่าระดับเสียงธรรมชาติของสระเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดวรรณยุกต์หรือไม่ ฌ็อง-ฌัก อีรานท์ (2548) ได้วิเคราะห์ค่าความถี่มูลฐานของสระสูงและสระต่ำ ในภาษาว่า ภาษาละเวือะ และภาษาปลั่ง ซึ่งเป็นภาษาในสาขาปะหล่องอิก ตระกูลมอญ-เขมรทั้ง 3 ภาษา พบว่าสระสูงมีค่าความถี่มูลฐานธรรมชาติมากกว่าสระต่ำจริง แต่พบว่าค่าความต่างดังกล่าวในผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อยมีค่าต่ำมากในบางจุดเวลาไม่ถึง 1 เฮิร์ตซ์ จึงมีแนวโน้มว่าความต่างนี้ยังไม่มากพอที่จะทำให้เกิดวรรณยุกต์

ข. คุณสมบัติน้ำเสียง (phonation type)

ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรหลายภาษาที่ใช้ลักษณะน้ำเสียงในการจำแนกความหมาย ส่วนมากพบลักษณะน้ำเสียงของสระ 3 ประเภท ได้แก่ เสียงก้องธรรมดา (clear) เสียงก้องต่ำทุ้ม (breathy) และเสียงก้องครีดยด (creaky)

วิวัฒนาการของวรรณยุกต์อันเกิดจากลักษณะน้ำเสียงของสระในภาษาตระกูลมอญ-เขมร เริ่มจากการสูญเสียความก้องของพยัญชนะชุดโหระหะ เช่น */b d ʃ g/ > /p t c k/ ทำให้เกิดการรวม (merger) กับพยัญชนะชุดโหระหะ ความก้องหรือโหระหะของพยัญชนะต้นที่สูญหายไปได้กลายเป็น

คุณสมบัติน้ำเสียงของสระที่เรียกว่าก้องต่ำหุ้ม (breathy voice หรือ V) เป็นคุณสมบัติประจำเสียงสระ ในบางภาษาคุณสมบัติน้ำเสียงได้พัฒนาเป็นความแตกต่างกันที่คุณสมบัติของเสียงสระ (vowel quality) แต่ในบางภาษา คุณสมบัติน้ำเสียงของสระได้พัฒนาไปเป็นวรรณยุกต์ เช่น ภาษาเวียดนาม ฯลฯ

สำหรับข้อสมมติฐานที่ว่า สระที่มีคุณสมบัติน้ำเสียงก้องธรรมดา มีระดับเสียงสูงกว่าสระที่มีคุณสมบัติน้ำเสียงก้องต่ำหุ้ม มีงานวิจัยจำนวนมากยืนยันสมมติฐานดังกล่าว เช่น Edmondson and Gregerson (1993), วีระพันธ์ เหลืองทองคำ (L-Thongkum 1989, 1991) และอมร ทวีศักดิ์ (2543) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในการทำวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษาประเด็นนี้ เนื่องจากภาษาลัวไม่ใช่ภาษาลักษณะน้ำเสียง (register language)

ค. ความสั้นยาวของสระ (vowel length)

ในอดีต บัณฑิตศึกษาความสั้นยาวของสระไม่ได้รับความสนใจ และไม่ถือเป็นปัจจัยอันก่อให้เกิดวรรณยุกต์ แต่ในทางกลศาสตร์ พยางค์ที่มีสระเสียงยาวจะมีระดับเสียงต่ำกว่าพยางค์ที่มีสระเสียงสั้น Svantesson (1991) พบว่าภาษาฮู (Hu) ในสาขาปะลองอิก ตระกูลภาษามอญ-เขมร มีวิวัฒนาการของวรรณยุกต์จากความสั้นยาวของสระ

ภาษาปะลองอิกดั้งเดิม	ภาษาฮู	ความหมาย
*yam > yam	yám	'ตาย'
*yaam > yam	yàm	'ร้องไห้'

วีระพันธ์ เหลืองทองคำ และคณะ (L-Thongkum et al 2007) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสั้นยาวของเสียงสระกับระดับเสียง ในภาษาไทย ภาษาขมุ ภาษาไตยวน (คำเมือง น่าน) ภาษาเย้า พบว่ามีความแตกต่างอย่างเด่นชัดระหว่างค่าความถี่มูลฐานของสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว นั่นคือ สระเสียงสั้นมีค่าความถี่มูลฐานมากกว่าสระเสียงยาว

3) การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้น

การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นมีความสำคัญต่อแนวคิดทฤษฎีการกำเนิดวรรณยุกต์ในแง่ของระดับเสียงของสระสูง-ต่ำ นั่นคือ เสียงพยัญชนะต้นจะมีอิทธิพลต่อค่าความถี่มูลฐานของเสียงสระ ดังนี้

ก. เสียงพยัญชนะต้นเดียวกับก้องและไม่มีก้อง (voiceless-voiced)

การสูญเสียความก้อง (devoicing) ของพยัญชนะต้นก้อง พบได้ในภาษาตระกูลไททุกภาษา (Li 1966) ภาษาตระกูลมอญ-เขมร เช่น ภาษาเวียดนาม (Haudricourt 1954) ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต เช่น ภาษาลาซา (Sun 2003) ภาษาตระกูลม้ง-เย้า เช่น ภาษาเย้า และภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน เช่น ภาษาจาม (Thurgood 1999) ลักษณะที่พบ คือ วรรณยุกต์ที่มีระดับ

เสียงต่ำกว่า (relatively lower) จะเกิดขึ้นกับเสียงสระที่ตามหลังพยัญชนะต้นดั้งเดิมซึ่งเป็นเสียงกักโฆชะ และวรรณยุกต์ที่มีระดับเสียงสูงกว่า (relatively higher) จะเกิดขึ้นกับเสียงสระที่ตามหลังพยัญชนะต้นดั้งเดิมซึ่งเป็นเสียงกักโฆชะ หรือพยัญชนะกักโฆชะพ่นลม

พยัญชนะต้นดั้งเดิม		ระดับเสียงสูง-ต่ำ		วรรณยุกต์ /สูง/ - /ต่ำ/
*pv	>	[pv ^H]	>	/p [˥] /
*bv	>	[bv ^L]	>	/p [˨] /

นอกจากการสูญเสียความก้องของพยัญชนะกักโฆชะ เช่น *b > p การกลายเป็นเสียงก้องของพยัญชนะก้องกัวานอโฆชะ เช่น *hm > m ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการวิวัฒนาการและพัฒนาการของวรรณยุกต์ได้เช่นกัน เช่น ภาษาไทย

ภาษาไทยดั้งเดิม		ภาษาไทยมาตรฐาน
*hma	>	/maa ¹⁵ / 'สุนัข'
*ma	>	/maa ³³ / 'มา'

ข. เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวชนิด-สติด (aspirated-unaspirated)

ถึงแม้ว่าสัทลักษณะชนิด (พ่นลม) และสติด (ไม่พ่นลม) จะไม่มีผลทำให้ระดับเสียงของสระที่ตามมาสูงหรือต่ำอย่างเป็นระบบ บางภาษาในตระกูลจีน - ทิเบต เช่น ภาษาวูเชียง (Wuchiang) พยัญชนะต้นกักชนิดดั้งเดิมทำให้เกิดเสียงวรรณยุกต์ต่ำ ส่วนพยัญชนะต้นกักสติดดั้งเดิมทำให้เกิดเสียงวรรณยุกต์สูง (Li 1977) ภาษาเทียนปู (Tiepu) เสียงพยัญชนะต้นชนิดทำให้เกิดเสียงวรรณยุกต์ต่ำหรือสูงก็ได้ (Sun 2003) ภาษาญ้อฮู (ธีระพันธ์ ล. ทองคำ 2527) พบว่าเสียงพยัญชนะต้นที่เป็นชุดโฆชะ (voiced series) */b d ʒ g/ พัฒนาเป็นเสียงพยัญชนะต้นกักไม่ก้องชนิด คือ /ph th ch kh/ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าสระที่ตามหลังเสียงพยัญชนะต้นชนิดจะมีระดับเสียงต่ำ เนื่องจากพัฒนามาจากเสียงพยัญชนะต้นโฆชะดั้งเดิม แต่จากการศึกษาทางกลศาสตร์ (Erickson 1975) พบว่า ค่าความถี่มูลฐานของสระที่ตามหลังเสียงพยัญชนะต้นกักชนิดมีแนวโน้มจะสูงกว่าของสระที่ตามหลังพยัญชนะต้นกักสติด

ค. เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวที่มีการกักที่เส้นเสียงนำ (pre-glottalization)

ระดับเสียงของสระที่ตามหลังพยัญชนะต้นที่มีการกักที่เส้นเสียงนำ เช่น ?b ?m ไม่สามารถทำนายได้อย่างแน่นอนว่าสระที่ตามหลังจะมีพฤติกรรมค่าความถี่มูลฐานหรือระดับเสียงเป็นอย่างไร นักภาษาศาสตร์หลายท่านได้เสนอแนวคิดที่แตกต่างกัน เช่น Li (1977) เชื่อว่าเสียงพยัญชนะต้นที่มีการกักที่เส้นเสียงนำมีสถานภาพเหมือนกับเสียงพยัญชนะกักที่เส้นเสียง หรือเสียงกักโฆชะ ส่วน Ohala (1976) และ Greenberg (1970) เชื่อว่าพยัญชนะต้นประเภทที่มีการ

กักที่เส้นเสียงนำ (preglottalized plosives) ความจริงแล้วเป็นพยัญชนะต้นกักลมเข้า (implosives) ซึ่งมีอิทธิพลทำให้สระที่ตามมามีระดับเสียงสูงขึ้น ประเด็นนี้ยังต้องการการพิสูจน์

ง. เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวที่มีเสียงนาสิกนำ (pre-nasalization)

ระดับเสียงของสระที่ตามหลังเสียงพยัญชนะต้นที่มีเสียงนาสิกนำจะต่ำกว่าระดับเสียงของสระที่ตามหลังเสียงพยัญชนะต้นอิมโอะ แต่จะสูงกว่าระดับเสียงของสระที่ตามหลังเสียงพยัญชนะต้นอิมโอะ (Erickson 1975) ผลการศึกษาภาษาละเวือะ และภาษาปลั้งของผนิทรา ธีรานนท์ (2548) ยืนยันแนวคิดนี้ในส่วนที่เป็นพยัญชนะกักที่มีพยัญชนะนาสิกนำ คือเสียงกักที่มีเสียงนาสิกนำทำให้สระที่ตามมามีระดับเสียงต่ำกว่าเสียงกักอิมโอะ แต่เสียงเสียดแทรกที่มีพยัญชนะนาสิกนำก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ต่างออกไปเพราะพบว่าเสียงเสียดแทรกที่มีเสียงนาสิกนำทำให้สระที่ตามมามีระดับเสียงสูงกว่าเมื่อตามหลังเสียงเสียดแทรกธรรมดา

จ. เสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ (clusters)

ผลการศึกษาระดับเสียงของสระที่ตามเสียงพยัญชนะควบกล้ำมีความขัดแย้งกันทั้งในส่วนของระดับเสียงและการขึ้นตก นักภาษาศาสตร์บางท่านไม่เชื่อว่าพยัญชนะควบกล้ำสามารถทำให้เกิดวรรณยุกต์ได้ เช่น Diffloth (1980) กลุ่มที่เชื่อว่าเป็นไปได้ให้คำอธิบายว่า พยัญชนะควบกล้ำสองเสียง เช่น /kr-/ จะทำให้สระที่ตามมามีระดับเสียงต่ำกว่าพยัญชนะเดี่ยว /k-/ ฯลฯ ส่วนทิศทางการขึ้นตกจะเป็นแบบต่ำขึ้น (Henderson 1982) ผลการวิจัยของผนิทรา ธีรานนท์ (2548) ยืนยันแนวคิดนี้เช่นกัน คือ ระดับเสียงของสระที่ตามหลังพยัญชนะควบกล้ำต่ำกว่าเมื่อตามหลังพยัญชนะเดี่ยวทั้งในภาษาว่า ภาษาละเวือะ และภาษาปลั้ง และเป็นเสียงต่ำขึ้นในภาษาว่า กับภาษาปลั้ง ส่วนในภาษาละเวือะเป็นเสียงตก

4) การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้าย

พยัญชนะท้ายเป็นปัจจัยสำคัญในการกำเนิดวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนาม ซึ่งการหายไปของพยัญชนะท้ายที่เป็นเสียงกักที่เส้นเสียง /-ʔ/ ทำให้เกิดวรรณยุกต์เสียงขึ้น (rising tone) ส่วนการหายไปของพยัญชนะท้ายที่เป็นเสียงเสียดแทรกที่เส้นเสียง /-h/ ทำให้เกิดวรรณยุกต์เสียงตก (falling tone) (Haudricourt 1954; Matisoff 1973; Thurgood 1993, 1996) อย่างไรก็ตาม พบว่าในบางภาษาไม่ได้เป็นเช่นนี้เสมอไป เช่น ภาษาทิเบตถิ่นลาซา (Mazaudon 1977) ที่วรรณยุกต์เสียงตก จะเกิดคู่กับพยัญชนะท้ายเสียงกักที่เส้นเสียง หรือเกิดควบคู่กับการเคลื่อนเข้าหากันของเส้นเสียง (glottal constriction) เสมอ

ความเห็นและข้อค้นพบที่ขัดแย้งนี้เกิดขึ้นกับพยัญชนะท้ายที่เป็นเสียงเสียดแทรกที่เส้นเสียงเช่นกัน Maran (1973) เสนอว่าวรรณยุกต์สูง เป็นร่องรอยของลักษณะพ่นลมหลังเสียงสระ ซึ่งน่าจะเป็นส่วนที่หลงเหลืออยู่บางส่วน of พยัญชนะท้ายชุดที่เป็นเสียงเสียดแทรกดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม

ดี แนวคิดสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้ายก็คือ เสียงพยัญชนะท้ายอโหะทำให้เกิดระดับเสียงของสระสูงกว่าเสียงพยัญชนะท้ายโหะ โดยทิศทางในการขึ้นตกจะเป็นเสียงขึ้นหรือเสียงตกก็ได้

2.2.2 ปัจจัยภายนอก (External factors) หรือปัจจัยอันเนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลจากภาษารอบข้าง เป็นปัจจัยที่มีการศึกษาน้อยมากเมื่อเทียบกับปัจจัยภายใน เนื่องจากพิสูจน์ได้ยาก แนวโน้มหรือทิศทางของการเปลี่ยนแปลงไม่สามารถทำนายได้ชัดเจนเหมือนกับปัจจัยภายใน ส่วนมากปัจจัยภายนอกมักถูกนำมาอธิบายในแง่ที่เป็นสิ่งกระตุ้นหรือแรงผลักดันให้เกิดวรรณยุกต์ขึ้นในภาษา

งานวิจัยที่มีการกล่าวถึงการกำเนิดวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาก็คือ Matisoff (1973) ที่ศึกษาการกำเนิดวรรณยุกต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่า นอกเหนือจากการกำเนิดวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากปัจจัยภายในตัวภาษา เช่น สภาวะของเส้นเสียง การร่อนพยางค์ เป็นต้น การกำเนิดวรรณยุกต์ยังมีสาเหตุมาจากการสัมผัสภาษา โดยภาษาไม่มีวรรณยุกต์ได้สัมผัสกับภาษามีวรรณยุกต์ Matisoff เรียกสมมติฐานนี้ว่า "Areal diffusion" ทั้งนี้เพราะในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการอพยพย้ายถิ่นข้ามพื้นที่ตลอดเวลา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังนั้นภาษาที่ดูเหมือนจะมีอิทธิพลเหนือภาษาอื่น ๆ ในขณะนั้นน่าจะเป็นภาษาจีน ไม่ว่าจะอยู่ในระดับคำหรือหน่วยเสียง Haudricourt (1954) ได้สืบทอดแนวคิดนี้มาจาก Henri Maspero ซึ่งเคยเปรียบเทียบวรรณยุกต์ที่พบในภาษาจีน เวียดนาม และภาษาไทย ว่ามีความสอดคล้องกัน คือ *วรรณยุกต์ระดับ* (level) ในภาษาจีน เทียบได้กับวรรณยุกต์ *ngang* ในภาษาเวียดนาม และตรงกับเสียงวรรณยุกต์ช่อง A ในภาษาไทย *วรรณยุกต์ตก* (falling) ในภาษาจีน เทียบได้กับวรรณยุกต์ *hoi* ในภาษาเวียดนาม และตรงกับเสียงวรรณยุกต์ช่อง B ในภาษาไทย และสุดท้ายคือ *วรรณยุกต์ขึ้น* (rising) ในภาษาจีน เทียบได้กับวรรณยุกต์ *sac* ในภาษาเวียดนาม และตรงกับเสียงวรรณยุกต์ช่อง C ในภาษาไทย

หากเชื่อตามสมมติฐานดังกล่าว คือ วรรณยุกต์ที่พบในภาษาไทย และภาษาเวียดนาม เกิดขึ้นเนื่องจากการสัมผัสภาษากับภาษาจีน ก็ยังต้องอธิบายด้วยว่ามีเสียงวรรณยุกต์อื่นๆ เพิ่มขึ้นได้อีกอย่างไรในแต่ละภาษา หรือเกิดอะไรขึ้นกับโครงสร้างภายในของแต่ละภาษา อาทิ เริ่มต้นจากการร่อนพยางค์ในคำหลายพยางค์จนกลายเป็นคำพยางค์เดียว การรวมกันของพยัญชนะจนทำให้เกิดคำพ้องเสียงจำนวนมาก ทำให้ต้องใช้วรรณยุกต์ในการจำแนกความหมายของคำ เป็นต้น

Matisoff ยังกล่าวไว้อีกว่า สำหรับภาษาเวียดนามซึ่งเป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมร ที่เดิมเป็นภาษาไม่มีวรรณยุกต์ (จากการพิสูจน์ของ Haudricourt) ไม่เพียงแต่เกิดการสัมผัสภาษากับ

ภาษาจีนเท่านั้น ยังมีการสัมผัสภาษากับภาษาไทยด้วย ต่อมาเมื่อผู้พยายามพิสูจน์คำกล่าวนี้ อาทิ Dinh Hoà (1990) ได้ศึกษาภาษาเวียดนามเพื่อพิสูจน์ว่าการเป็นภาษามีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียงของภาษาเวียดนาม มีสาเหตุมาจากการสัมผัสภาษากับภาษาจีน ซึ่งเป็นภาษาวรรณยุกต์ รวมทั้งการได้สัมผัสกับภาษาตระกูลไทซึ่งเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์เช่นกัน ทั้งนี้เพราะคนเวียดนามที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนเหนือของประเทศติดต่อกันใกล้ชิดกับคนจีนและคนไทยหลายกลุ่มมาเป็นเวลาช้านาน นับย้อนไปเป็น 1000 – 2000 ปี

ภาษาขมุเป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่มีการศึกษาในประเด็นการกำเนิดวรรณยุกต์มาเป็นเวลานาน เนื่องจากภาษาขมุที่พูดในถิ่นต่างๆ มีวิวัฒนาการของวรรณยุกต์ที่แตกต่างกัน ทั้งที่ยังคงเป็นภาษาไม่มีวรรณยุกต์ ภาษาลักษณะน้ำเสียง และภาษาวรรณยุกต์ (Gandour, Garding and Lindell 1978; Svantesson 1989; Svantesson and House 2006) นอกจากนี้ยังมีการพิสูจน์ทราบด้วยวิธีการทางกลศาสตร์ (Abramson, Nye and L-Thongkum 2007)

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (Premsirat 2003) ได้เสนองานวิจัยเรื่องการกำเนิดวรรณยุกต์ในภาษาขมุที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาษาขมุเป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมร มีพูดอยู่ในประเทศไทย ลาว เวียดนาม และทางใต้ของประเทศจีน ซึ่งพบว่าคนขมุที่พบไม่ว่าจะในประเทศใดก็ตาม มักจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเดียวกันกับคนไทย เช่น ภาษาขมุในประเทศไทยพบบริเวณเดียวกับผู้พูดภาษาไทยวน ภาษาขมุในประเทศลาวพบในบริเวณเดียวกับผู้พูดภาษาไทลื้อ เป็นต้น และเนื่องจากการสัมผัสกับภาษาตระกูลไทซึ่งเป็นภาษาวรรณยุกต์ ภาษาขมุจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้รับอิทธิพลจากภาษาวรรณยุกต์เหล่านั้น งานวิจัยนี้แบ่งขมุที่พบออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตะวันออก และกลุ่มตะวันตก

ภาษาขมุกลุ่มตะวันออกเป็นภาษาที่ไม่มีทั้งลักษณะน้ำเสียง และไม่มีวรรณยุกต์ แต่มีพยัญชนะเป็นจำนวนมาก มีทั้งเสียงก้องและเสียงไม่ก้องเพื่อแยกความหมายของคำอันเป็นลักษณะดั้งเดิม ในขณะที่ภาษาขมุกลุ่มตะวันตกมีความหลากหลายทางระบบเสียง แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่เป็นภาษาลักษณะน้ำเสียง กลุ่มเป็นภาษาวรรณยุกต์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงชนิดและสัท และกลุ่มมีวรรณยุกต์โดยสมบูรณ์ ดังแสดงในตารางที่ 2.4

ระบบเสียงที่แตกต่างกันนี้สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีการกำเนิดวรรณยุกต์ คือ ภาษาขมุที่มีลักษณะน้ำเสียง คำที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงก้องจะเป็นคำที่มีระดับเสียงต่ำกับมีคุณสมบัติ น้ำเสียงก้องต่ำทุ้ม ส่วนคำที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงไม่ก้องจะมีระดับเสียงสูงกับคุณสมบัติ น้ำเสียงก้องธรรมดา ถัดมาคือภาษาขมุที่มีวรรณยุกต์และมีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพ่นลม ซึ่งเชื่อว่าเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากการมีคุณสมบัติ น้ำเสียง แต่แทนที่จะเป็นเสียงก้อง กลับพัฒนาไปเป็นเสียงพ่นลม และภาษาขมุกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มที่มีวรรณยุกต์อย่างชัดเจน

ข้อค้นพบนี้ช่วยยืนยันสมมติฐานของ Haudricourt ที่พบในภาษาเวียดนาม ภาษาขมุ นั้นเป็นตัวอย่งที่ดีมากในการอธิบายการกำเนิดวรรณยุกต์ เพราะในกลุ่มภาษาขมุพบภาษาที่ยังเก็บรักษาลักษณะดั้งเดิมและภาษาที่มีการพัฒนาเป็นภาษาวรรณยุกต์ นั่นคือ ภาษาขมุตั้งแต่ที่ไม่มีวรรณยุกต์หรือลักษณะน้ำเสียง มีลักษณะน้ำเสียง จนกระทั่งมีวรรณยุกต์อย่างสมบูรณ์ ซึ่งสาเหตุของการกำเนิดวรรณยุกต์ในภาษาขมุ นั้น เนื่องจากถิ่นที่อยู่อาศัยของคนขมุกับคนไทยซึ่งอยู่บริเวณเดียวกัน จึงเกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและภาษา

ตารางที่ 2.4 วิวัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาขมุ 4 ถิ่น (ดัดแปลงจาก Premsrirat 2003)

ภาษาขมุตะวันออก (EK)	ภาษาขมุตะวันตก (WK)			ความหมาย
	ถิ่นที่ 1	ถิ่นที่ 2	ถิ่นที่ 3	
ภาษาไม่มีวรรณยุกต์และไม่มีลักษณะน้ำเสียง	ภาษาลักษณะน้ำเสียง	ภาษาวรรณยุกต์		
buuc	puuc ⁶	phùuc	pùuc	'ข้าวหมัก'
puuc	puuc	púuc	pûuc	'ถอด'
Jaŋ	caŋ	chàŋ	càŋ	'ซัง'
caŋ	caŋ	cáŋ	câŋ	'หด'
glaaŋ	klaaŋ	khlaaŋ	klâaŋ	'หิน'
klaaŋ	klaaŋ	kláaŋ	klâaŋ	'นกอินทรี'

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาอีกงานหนึ่งคือ งานของ Evans (2001) ได้ศึกษาการกำเนิดวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาในภาษาเซียงกลุ่มใต้ (Southern Qiang) ภาษาเซียง (Qiang) เป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) สาขาเซียงอิก (Qiangic) ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีวรรณยุกต์ ได้แก่ ภาษาเซียงกลุ่มใต้ เช่น ภาษา Pumi, Zhaba, Muya, Guiqiong เป็นต้น และอีกกลุ่มคือกลุ่มที่ไม่มีวรรณยุกต์ ได้แก่ ภาษาเซียงกลุ่มเหนือ ได้แก่ ภาษาย่อยของ rGyalrong, Daofu/Ergong เป็นต้น ระบบวรรณยุกต์ที่พบในภาษาสาขาเซียงอิกนี้มีความแตกต่างจากลักษณะทั่วไปที่ควรจะเป็นอย่างเช่นที่พบในภาษาจีนกลางหรือภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ภาษา Pumi จะมีลักษณะที่เรียกว่า pitch accent หรือ word tone ในขณะที่ภาษา Daofu/Ergong จะมีระดับเสียงสูงต่ำ แต่ไม่มีนัยสำคัญเป็นหน่วยเสียง กล่าวได้ว่า ระดับเสียง (pitch) ที่พบในภาษา

⁶ สัญลักษณ์ .. ได้สระแสดงคุณสมบัติน้ำเสียงต่ำทุ้ม

กลุ่มเสียงกลุ่มได้มีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ กันไปในแต่ละภาษาย่อย ไม่ใช่ว่าทุกภาษาย่อยจะเป็นภาษาวรรณยุกต์

ภาษาที่พบว่ามีวรรณยุกต์ในภาษาเสียงกลุ่มได้ เช่น ภาษา Taoping มีวรรณยุกต์ 6 เสียง คือ 33, 55, 31, 241, 13, 51 ภาษา Longxi มีวรรณยุกต์หลัก 2 เสียง คือวรรณยุกต์ต่ำ และวรรณยุกต์สูง นอกจากนี้ยังมีวรรณยุกต์รองอีก 3 เสียง คือ วรรณยุกต์ขึ้น วรรณยุกต์กลาง และวรรณยุกต์ตก ภาษาย่อยอื่น ๆ เช่น Heihu มีวรรณยุกต์ แต่เพื่อจำแนกคำยืมกับคำเดิมในภาษาเท่านั้น ในขณะที่ในภาษาเสียงกลุ่มเหนือจะมีลักษณะเป็นภาษามีการลงเสียงหนักเบา (lexical stress) เช่น ภาษา Mawo จะมีการลงเสียงหนักที่พยางค์แรกในคำหลายพยางค์

ข้อค้นพบของ Evans ช่วยยืนยันว่าภาษาเสียงดั้งเดิม (Proto-Qiang) ไม่ได้เป็นภาษาวรรณยุกต์ ดังนั้นวรรณยุกต์ในภาษาเสียงกลุ่มได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ แทนการกล่าวว่ภาษาเสียงดั้งเดิมเป็นภาษามีวรรณยุกต์ แต่ต่อมาวรรณยุกต์ได้สูญหายไปจากภาษาเสียงกลุ่มเหนือ ด้วยเหตุผลต่อไปนี้

1) ไม่มีหลักฐานชัดเจนที่พิสูจน์ว่าภาษาเสียงดั้งเดิมเป็นภาษามีวรรณยุกต์ เพราะภาษาที่ยังคงเก็บรักษานหน่วยเสียงดั้งเดิมไว้ เช่น ภาษา rGyalrong, Daofu/Ergong ที่เก็บเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้ายดั้งเดิมไว้ทั้งหมดเป็นภาษาไม่มีวรรณยุกต์ นอกจากนี้การที่ภาษาเสียงกลุ่มเหนือไม่มีวรรณยุกต์ แสดงให้เห็นว่า วรรณยุกต์ได้เกิดขึ้นหลังจากที่ภาษาเสียงกลุ่มเหนือและภาษาเสียงกลุ่มใต้ได้แยกออกจากกันแล้ว

2) บทบาทที่ไม่ชัดเจนของวรรณยุกต์ในภาษาย่อยที่เป็นภาษาวรรณยุกต์ เช่น ภาษา Heitu ใช้วรรณยุกต์เพื่อแยกความแตกต่างระหว่างคำยืมและคำเดิมในภาษา แต่ไม่ใช่แยกความหมายในคำเสียง ระดับเสียงของคำพยางค์เดียวในภาษา Jinziying ไม่ได้เป็นหน่วยเสียงสำคัญ นอกจากนี้ ภาษาที่ถือว่ามีวรรณยุกต์หรืออีกนัยหนึ่ง ในภาษามีวรรณยุกต์ก็มีสัดส่วนของวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงที่ไม่สมดุลกัน เช่น ภาษา Longxi /Mianchi วรรณยุกต์ต่ำ มีมากเป็น 2 เท่าของวรรณยุกต์สูง เป็นต้น

3) บทบาทของวรรณยุกต์กับความซับซ้อนของพยัญชนะในภาษาย่อย จะเห็นได้ว่าในภาษาเสียงกลุ่มเหนือมีโครงสร้างพยางค์ที่ซับซ้อน และเป็นภาษาไม่มีวรรณยุกต์ ในขณะที่ภาษาเสียงกลุ่มใต้หลายภาษามีความซับซ้อนด้านระบบเสียงเหมือนกัน แต่ก็มีบางภาษาเป็นภาษาวรรณยุกต์ เช่น ภาษา Taoping มีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง และที่มีพยัญชนะควบกล้ำเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเป็นภาษาวรรณยุกต์ไม่ได้ขึ้นกับความซับซ้อนของพยัญชนะ

4) ความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ของวรรณยุกต์กับคำยืม บทบาทของวรรณยุกต์นั้นขึ้นอยู่กับสัดส่วนของจำนวนคำยืมภาษาจีน หากมีสัดส่วนของคำยืมภาษาจีนมากในคลังคำ บทบาทหน้าที่ของวรรณยุกต์ก็จะมีมากในระบบเสียง จากการศึกษาพบว่ามีการยืมคำจีนมาใช้เป็นจำนวน

มากในภาษาเซียงกลุ่มใต้ในช่วง 1950's นั่นคือ ประมาณ 30% ของคำทั้งหมดที่ใช้ศึกษาเป็นคำยืม ในขณะที่ภาษาเซียงกลุ่มเหนือจะพบคำยืมเพียง 10% เท่านั้น

นอกจากนี้ Evans ได้อธิบายกระบวนการของการกำเนิดวรรณยุกต์ในภาษาเซียงกลุ่มใต้ว่าประกอบด้วยขั้นตอนทั้งสิ้น 6 ขั้นตอน อย่างไรก็ตาม ในบางภาษาก็ไม่ได้เกิดครบทุกขั้นตอน เช่นภาษา Heihu ที่ยังอยู่ระหว่างการกลายเป็นภาษาวรรณยุกต์ ดังนี้

1) การลงเสียงหนักเบาประจำคำ (Lexical stress) เป็นระบบที่พบได้ปกติในภาษาย่อยของภาษาเซียงกลุ่มเหนือ คือ มีการลงเสียงหนักในพยางค์แรกของคำที่มี 2 พยางค์ ส่วนในภาษาเซียงกลุ่มใต้พบว่า มีบางภาษาย่อยที่ยังคงเก็บลักษณะการลงเสียงหนักเบาประจำคำ แต่จะพบเฉพาะในคำสองพยางค์ที่เป็นคำเซียง

2) การพัฒนาเป็นภาษาที่การลงเสียงหนัก-เบามีความสัมพันธ์กับระดับเสียง หรือการพัฒนาเป็นภาษาประเภท pitch accent เช่น ภาษา Mianchi อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า pitch accent ในแต่ละภาษาย่อยจะมีระบบหรือมีกฎที่แตกต่างกันไป

3) การลดความซับซ้อนของพยางค์ตามกฎที่ควรเป็นและการกำหนดเสียงเรียง จะเห็นว่าเมื่อมีการใช้ระดับเสียงสูงต่ำในการจำแนกความหมายของคำ โครงสร้างพยางค์ที่เคยมีความซับซ้อนก็จะลดความซับซ้อนลง ดังนั้น ภาษาเซียงกลุ่มใต้จึงมีพยางค์ตามกฎที่ควรจะเรียบง่ายกว่าภาษาเซียงกลุ่มเหนือ

4) การเพิ่มจำนวนคำยืมจากภาษาจีน นอกจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวภาษา เช่น ในเรื่องของลักษณะพยางค์แล้ว ยังพบว่ามีการยืมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

5) การใช้วรรณยุกต์จีน มีการใช้วรรณยุกต์ภาษาจีนเพื่อแยกความแตกต่างระหว่างคำยืมจีนกับคำภาษาเซียง ดังตัวอย่างภาษา Heihu ในจากงานของ Lui (1998) ข้างล่างนี้

คำภาษา Heihu		คำยืมจีน	
xui ⁵⁵	'เหนือ'	xui ³⁵	'พบ'
tshu ⁵⁵	'โอ'	tshu ³⁵	'น้ำส้ม'
tchi ⁵⁵	'แคบ'	tchi ³¹	'หมากruk'
pa ³¹ pa ⁵⁵	'คนแก่'	pa ³¹ pa ³⁵	'ด้าม'

อย่างไรก็ดี มีบางภาษาย่อยที่ไม่ได้ยืมวรรณยุกต์ภาษาจีนมาใช้ ซึ่ง Liu ได้อธิบายว่าการที่เสียงวรรณยุกต์ในคำยืมไม่ได้เป็นเสียงวรรณยุกต์ภาษาจีนท้องถิ่นนั้น น่าจะมีสาเหตุมาจาก มีการยืมคำมาก่อนที่จะเกิดการพัฒนายวรรณยุกต์ในภาษาเซียงกลุ่มใต้ หรืออาจเป็นไปได้ว่าวรรณยุกต์ได้เกิดขึ้นในเวลาเดียวกับที่คำนั้นถูกยืมเข้ามาในภาษา และขณะเดียวกันก็เกิดการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ ทำให้คำดังกล่าวมีวรรณยุกต์ภาษาจีน

6) การพัฒนาวรรณยุกต์อย่างเต็มรูปแบบด้วยปัจจัยภายในภาษา หากพยางค์มีความซับซ้อนน้อยลง และจำนวนคำยืมมีเพิ่มมากขึ้น บทบาทของวรรณยุกต์ในภาษาเชิงกลุ่มได้ก็ยังมีมากขึ้น เช่นในภาษา Longxi / Taoping ระดับเสียงสูง (high pitch) ได้พัฒนาเป็นวรรณยุกต์สูง (high tone) การเปลี่ยนแปลงทางเสียงนี้ทำให้เกิดวรรณยุกต์ใหม่ในภาษา

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนาวรรณยุกต์ในภาษา เช่น การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะต้น การรวมกันหรือการรวบพยางค์ การใช้วิธีการที่เรียกว่า "กลยุทธ์สลายความสับสน" (Disambiguation strategies) เช่น ภาษา Laongxi / Taoping มีการใช้วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับช่วยไม่ให้เกิดการสับสน หรือ การใช้วรรณยุกต์ที่ต่างกันเมื่อเป็นคำพ้องเสียง ดังตัวอย่างในภาษา Longxi ที่ใช้วรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้นในหน่วยเติมหน้าศัพท์ที่แสดงการลดลง [DOWN] /ɦa/ เพื่อแยกความแตกต่างจากคำกริยาซึ่งมีความหมายว่า ลดลง เช่นเดียวกัน

วรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น (˘) แสดงว่าเป็นหน่วยเติมหน้าศัพท์ [DOWN] ตัวอย่างเช่น

ɦǎ̀ tù 'เสร็จสมบูรณ์'

ɦǎ̀ tì ~ (ɦa) tì tì 'แทรกซึม'

วรรณยุกต์ต่ำ (˘) แสดงว่าเป็นคำกริยา ตัวอย่างเช่น

ɦǎ̀ tù tú 'ลดลง'

ɦǎ̀ tì 'จม'

จะเห็นได้ว่างานวิจัยเรื่องการกำเนิดวรรณยุกต์ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นวิวัฒนาการหรือพัฒนาการของวรรณยุกต์ทั้งจากภายในภาษา ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.2.1 และปัจจัยภายนอก ดังได้กล่าวในหัวข้อ 2.2.2 อาจเป็นไปได้เช่นกันว่าในบางภาษา การกำเนิดวรรณยุกต์อาจมีสาเหตุมาจากทั้ง 2 ทาง ในเวลาเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างลุ่มลึกต่อไปในอนาคต

2.3 แนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษาและงานวิจัยอันเกี่ยวเนื่องกับการสัมผัสภาษาที่นำไปสู่การกำเนิดวรรณยุกต์

ประเทศไทยเป็นชุมชนภาษาที่มีความหลากหลายทางภาษามาก มีภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นภาษามาตรฐาน (Standard language) ซึ่งอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544: 20) ได้ให้คำจำกัดความว่า ภาษาที่ได้รับการยอมรับว่าถูกต้องและมีบรรทัดฐานการใช้ที่ถูกต้องทั้งพูดและเขียน มักใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารในวงราชการ ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ ในโรงเรียนและสถาบันการศึกษา และการใช้ภาษามาตรฐานยังเป็นเครื่องแสดงศักดิ์ศรี (prestige) และทำให้ผู้ใช้มีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น (มีภาษาไทยถิ่น 4 ถิ่นคือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง)

ภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) และภาษาไทยถิ่นใต้ (ปักษ์ใต้) นอกจากนี้ ธีระพันธ์ ล. ทองคำ (2528) ยังกล่าวไว้ว่า ในประเทศไทยมีภาษาชนกลุ่มน้อยอีกเป็นจำนวนมากกว่า 80 ภาษา ดังนั้นย่อมหลีกเลี่ยงการสัมผัสภาษาได้ยาก

การที่ภาษาหนึ่งสามารถมีอิทธิพลต่ออีกภาษาหนึ่งได้นั้น สาเหตุสำคัญเนื่องมาจากมีการสัมผัสภาษา อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2545: 92) กล่าวว่า การสัมผัสภาษาเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติในสังคมพหุภาษา ที่ประกอบด้วยผู้รู้หลายภาษา และคนเหล่านี้พูดหลายภาษาสลับหรือปนกัน ภาษาของคนเหล่านี้จึงมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน การสัมผัสภาษาทำให้ภาษาเกิดการแปรและเปลี่ยนแปลงได้ โดยภาษาสองภาษาที่สัมผัสกันในตัวผู้รู้สองภาษาจะมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และภาษาทั้งสองจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพราะได้รับอิทธิพลจากอีกภาษาหนึ่ง

กลไกทางภาษาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์การสัมผัสภาษาจะเป็นอะไรได้บ้างนั้น ขึ้นกับหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางภาษา (linguistic factors) เช่น ลักษณะทางเสียง หรือโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาที่สองซึ่งเอื้อต่อการมีอิทธิพลต่อภาษาแม่ และปัจจัยทางสังคม (social factors) ได้แก่ ระยะเวลาที่มีการสัมผัสภาษา อันจะส่งผลต่อระดับความเข้มข้นของการสัมผัสของภาษา ลักษณะโครงสร้างของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ทักษะของผู้พูดที่มีต่อภาษา ความมีศักดิ์ศรี (prestige) เป็นต้น นอกจากนี้ Weinreich (1968: 3) ยังกล่าวด้วยว่า ในการพิจารณาสถานการณ์ในการสัมผัสภาษา ปัจจัยที่เราต้องนำมาพิจารณาร่วมด้วยคือปัจจัยสมทบทางภาษา (extra-linguistic factors)⁷ ซึ่งอยู่ในตัวผู้รู้สองภาษา เช่น ความสามารถในการเรียนรู้และถ่ายทอดภาษา ความเชี่ยวชาญในการใช้แต่ละภาษาในสถานการณ์ต่างๆ ทักษะต่อภาษา เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มหรือชุมชนสองภาษาที่ผู้พูดอาศัยอยู่ เช่น ขนาดของชุมชนสองภาษา ความแตกต่างหรือความเหมือนกันของสังคมวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้รู้สองภาษา เป็นต้น

เมื่อเกิดการสัมผัสภาษาจะทำให้ลักษณะ (features) บางประการของภาษาหนึ่ง เกิดการส่งผ่าน (transfer) ไปยังอีกภาษาหนึ่ง เช่น ภาษาอังกฤษ มีการยืมคำศัพท์มาจากภาษาฝรั่งเศส ละติน กรีก เป็นจำนวนมาก ซึ่งในการยืมคำนี้ Winford (2003) กล่าวว่า ไม่จำเป็นต้องมีการสัมผัสภาษากันอย่างโดยตรง อาจเป็นการยืมโดยผ่านทางหนังสือเรียน หนังสือเกี่ยวกับศาสนา พจนานุกรม เป็นต้น และในสังคมที่มีลักษณะเป็นสังคมภาวะสองภาษา หรือภาวะหลายภาษานั้น กลไกทางภาษาที่เกิดขึ้นย่อมมีมาก ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

⁷ ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ไม่ได้ศึกษาปัจจัยสมทบทางภาษา แต่นำเสนอปัจจัยบางประการเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไปในอนาคตไว้ในบทที่ 10

1) การแทรกแซงภาษา (linguistic interference) กลไกการแทรกแซงภาษาถือได้ว่าเป็นกลไกที่สำคัญเมื่อมีการสัมผัสภาษา Weinreich (1968) กล่าวไว้ว่า ในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษา ปรากฏการณ์หนึ่งที่จะเกิดขึ้นคือ การแทรกแซงภาษา ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อผู้พูดนำลักษณะของภาษาหนึ่งไปใช้ในอีกภาษาหนึ่ง ยิ่งความแตกต่างระหว่างระบบของภาษามีมากเท่าใด ขอบเขตของการแทรกแซงภาษาก็จะยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น Weinreich (1968: 14 - 47) ได้แบ่งประเภทของการแทรกแซงภาษาออกเป็น การแทรกแซงทางเสียง (phonic interference) การแทรกแซงทางไวยากรณ์ (grammatical interference) และการแทรกแซงทางคำศัพท์ (lexical interference) ตัวอย่างเช่น การแทนเสียง (phone substitution) ซึ่งเป็นการแทรกแซงทางเสียงที่เกิดขึ้นเมื่อผู้มีภาวะสองภาษาใช้หน่วยเสียงในภาษาแม่ของตนแทนหน่วยเสียงที่คล้ายคลึงกันในภาษาที่สอง เช่น การออกเสียงภาษาอังกฤษของคนไทย เนื่องจากมีหน่วยเสียงภาษาอังกฤษบางเสียงที่ไม่มีในระบบเสียงภาษาไทย เช่น /ð/ ในคำว่า the, this หรือ those คนไทยจะออกเสียง /ð/ เป็น [d] หรือในบางครั้งก็ออกเป็น [th] เช่นในคำว่า father, mother หรือ brother เป็นต้น

2) การยืมภาษา (borrowing) ตามที่อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2545: 98) ให้คำจำกัดความว่า การที่ภาษาหนึ่งรับเอาลักษณะบางประการจากอีกภาษาหนึ่งเข้ามาใช้ จนกลายเป็นลักษณะของตนเอง ลักษณะทางภาษาที่ยืมได้มีตั้งแต่ เสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ทำนองเสียง เป็นต้น ในขณะที่การยืมตามคำจำกัดความ Van Coetsem (1988) จะพิจารณาด้วยการยืมที่เกิดขึ้นเริ่มที่ฝ่ายใด โดยการยืม หมายถึง การที่สิ่งที่อยู่ในภาษาต้นทาง (source language) ถูกส่งเข้าไปในภาษาผู้รับ (recipient language) ผ่านทางผู้พูด โดยที่ภาษาผู้รับนั้นถือเป็นภาษาหลัก (primary/ dominant language) หรือเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า RL agentivity ซึ่งคล้ายคลึงกับที่ Thomason and Kaufman (1988) ให้ความหมายของการยืม ว่าเป็นการรวมกันของลักษณะของภาษาต้นทาง (ซึ่งถือว่าเป็นภาษาต่างประเทศ) เข้าไปในภาษาแม่ของผู้พูดภาษานั้น ภาษาแม่ก็ยังคงอยู่ แต่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นเนื่องจากการรวมกันของลักษณะบางประการจากภาษาต้นทาง

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ถูกยืมเป็นอันดับแรกจะอยู่ในระดับคำ (Lexical borrowing) และหากมีการสัมผัสภาษาที่เข้มข้นมากขึ้นก็อาจมีการยืมในระดับอื่น เช่น ระบบเสียง ระบบหน่วยคำ โครงสร้างทางไวยากรณ์ ฯลฯ ซึ่งจะแตกต่างจากการแทรกแซง เพราะโดยปกติแล้ว การแทรกแซงภาษามักจะเริ่มต้นที่การแทรกแซงทางเสียง หน่วยคำ หรือไวยากรณ์ ส่วนการแทรกแซงคำจะเกิดทีหลัง

ในภาษาไทย พบว่ามีการยืมคำภาษาต่างๆ มาใช้มากมาย อาทิ คำยืมภาษามอญ เช่น เกวียน กะโหลก ครั้ว ช้อน มะพร้าว ชนะ คำยืมภาษาบาลี เช่น กรุณา จินตนาการ เจตีย์

ฐานันดร ทุกข์ บริจาค คำยืมภาษาสันสกฤต เช่น คนตรี โกรธ เพศ ปรีศนา ปรีक्षा ภรรยา คำยืมภาษาจีน เช่น กงสี เก๊ เกี้ยว เก้าอี้ ซาลาเปา ตู เป็นต้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2545)

3) การสลับภาษา (code-switching/ language switching) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2545: 96) กล่าวว่าหมายถึง การที่ผู้พูดสองภาษาหรือหลายภาษาพูดภาษาเหล่านั้นสลับกันไปมา ในระดับประโยคหรือยาวกว่าประโยค เช่น พูดภาษาไทย 2-3 ประโยค แล้วต่อด้วยภาษาอังกฤษ 1 ประโยค แล้วกลับมาพูดภาษาไทยอีกสลับกันไปอย่างไม่รู้ตัว การสลับภาษาอาจหมายถึง การใช้วิธภาษาสลับกันก็ได้ เช่น พูดประโยคภาษาไทยกรุงเทพฯ สลับกับประโยคภาษาสงขลา พูดภาษาเป็นทางการกับภาษาไม่เป็นทางการ เป็นต้น แต่หากเป็นในระดับคำจะเรียกว่า การปนภาษา (code mixing/ language mixing) เช่นงานของ นภาร์ัฐ รัฐวิวัฒนา (2539) ศึกษาการปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยของอาจารย์ต่างสาขาในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบตัวอย่างการปนภาษา เช่น

“เดี่ยวเล็ก class ค่อยคุยกันใหม่”

“มันมีทั้ง action และ reaction ตามกันมา”

“concept ที่เราจะพัฒนา human resources ในองค์กรหนึ่งควรมีอะไรบ้าง” เป็นต้น

การยืมเป็นกลไกสำคัญที่ผู้วิจัยได้ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้านการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นกับภาษาลัวะ จึงได้ทบทวนวรรณกรรมแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับคำยืมและการยืมคำดังต่อไปนี้

การยืมคำ (lexical borrowing) เข้ามาในภาษา และคำยืม (loanword) นั้น สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในภาษาได้ ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับระดับของการยืมซึ่ง Thomason (2001: 70) ได้เสนอไว้เป็นลำดับ ดังนี้

1) การสัมผัสภาษาระดับปกติ เป็นการยืมที่ผู้ยืมไม่จำเป็นต้องมีความคล่องในการใช้ภาษาที่จะยืม มีเพียงคำที่เป็นคำศัพท์ไม่พื้นฐานเท่านั้นที่ถูกยืม ในส่วนของคลังคำ มักจะเป็นคำนาม และไม่มีการยืมโครงสร้างในระดับนี้

2) การสัมผัสภาษาระดับเข้มข้นเล็กน้อย ในการยืมระดับนี้ ผู้ยืมจำเป็นต้องมีความเป็นภาวะสองภาษา แต่อาจเป็นเพียงคนกลุ่มเล็กๆ ของผู้พูดภาษาที่ยืม จะเป็นการยืมคำประเภท คำหน้าที่หรือคำไวยากรณ์ เช่น คำสันธาน คำกริยาวิเศษณ์ รวมถึงคำที่เป็นคำเนื้อหาด้วย อย่างไรก็ตาม ยังเป็นคำประเภทคำศัพท์ไม่พื้นฐาน นอกจากนี้ยังมีการยืมโครงสร้างบ้างเล็กน้อย และในแง่ของลักษณะทางเสียงบางประการ เช่น เกิดเสียงหรือหน่วยเสียงใหม่ ซึ่งจะพบได้เฉพาะในคำยืม

3) การสัมผัสภาษาระดับเข้มข้นมากขึ้น เป็นการยืมที่ต้องมีความเป็นภาวะสองภาษา มีเรื่องของทัศนคติ และปัจจัยอื่นๆ ทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง คำที่ยืมมานั้นมีทั้งที่เป็นคำศัพท์

พื้นฐานและคำศัพท์ไม่พื้นฐาน มีการยืมโครงสร้างมากขึ้น แต่ยังไม่ทำให้ภาษาที่ยืมไปนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงของแบบลักษณ์ภาษา ด้านสัทวิทยา อาจมีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงหน่วยเสียงในภาษาแม่ อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปถึงกฎทางเสียง หรือโครงสร้างทางไวยากรณ์

4) การสัมผัสภาษาระดับเข้มข้นมาก การยืมชนิดนี้ต้องมีความเป็นภาวะสองภาษาอย่างสูงระหว่างภาษาที่เกิดการยืม รวมทั้งมีปัจจัยทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมากด้วย มีการยืมคำเป็นจำนวนมาก ในส่วนของโครงสร้าง มีการยืมกันจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแบบลักษณ์ภาษาด้วย ส่วนของสัทวิทยานั้น มีทั้งการลดและการเพิ่มประเภทของเสียงและหน่วยเสียงในคำภาษาแม่ รวมไปถึงกฎการเชื่อมระดับหน่วยคำ-หน่วยเสียง (morphophonemics) ด้วย

ในการที่ภาษาจะเปลี่ยนแปลงไปตามระดับดังที่กล่าวมาข้างต้นหรือไม่นั้น ยังมีประเด็นเรื่อง แบบลักษณ์ภาษามาเป็นตัวกำหนดด้วย หากภาษาของผู้ให้และผู้รับมีแบบลักษณ์ภาษาที่แตกต่างกัน ระดับความเข้มข้นของการยืมก็จะมีลำดับดังข้างต้น แต่หากเป็นภาษาที่มีแบบลักษณ์ภาษาที่คล้ายคลึงกันก็อาจจะไม่ได้มีลำดับความเข้มข้นตามที่กล่าวข้างต้นก็เป็นได้

ประเด็นที่น่าสนใจและยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ คือ ภาษาสามารถยืมโครงสร้างกันได้หรือไม่ คำตอบก็คือสามารถยืมได้ ภายใต้แนวคิด “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่เนื่องมาจากแรงเสริมสัมผัส” (contact-induced structural change) แต่ Thomason and Kaufman (1988) ได้โต้แย้งว่า การยืมมีลำดับชั้น ที่ด้านหนึ่งเป็นการยืมคำเพียงเล็กน้อย อีกด้านหนึ่งเป็นการแทนที่ทางไวยากรณ์ (grammatical replacement) ซึ่งมีการยืมโครงสร้างในระดับต่างๆ กันที่อยู่ระหว่างกลาง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การยืมโครงสร้างสามารถยืมกันได้ เมื่อเกิดการยืมภาษาในระดับหนึ่ง ซึ่งความคิดนี้ Winford (2003) กลับคิดว่า การยืมโครงสร้าง ไม่ได้เป็นผลลัพธ์จากการนำเข้ามาโดยตรงของการยืมคำ แต่จะเป็นการสร้างโครงสร้างขึ้นมาใหม่ในภาษาผู้รับอันเกิดจากคำยืม ดังนั้นจึงไม่ชัดเจนว่า แท้จริงแล้วเป็นการยืมโครงสร้างอย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไรก็ตาม Winford ได้แสดงให้เห็นตัวอย่างของการยืมคำเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดโครงสร้างใหม่ขึ้นในภาษาได้ เช่น การยืมคำภาษาฝรั่งเศสเป็นจำนวนมากเข้าไปในภาษาอังกฤษยุคกลาง (Middle English) ในช่วงศตวรรษที่ 14 – 15 ทำให้พยัญชนะต้น [v ð z] เข้าไปในภาษาอังกฤษ โดยเกิดเป็นหน่วยเสียงย่อย [f] กับ [v], [θ] กับ [ð] และ [s] กับ [z] ซึ่งเสียงก้องและเสียงไม่ก้องจะเกิดแบบสับหลัก อย่างไรก็ตาม พบว่ามีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางเสียงเกิดขึ้นในภาษาอังกฤษเองด้วยก่อนที่จะมีการยืมคำภาษาฝรั่งเศสเข้ามา นั่นคือ การสูญหายไปของพยัญชนะควบกล้ำ เช่น [pyfan] (< pyffan) สามารถทำให้เกิดความต่างระหว่างเสียง [f] ที่อยู่ระหว่างสระกับเสียง [v] ที่อยู่ในคำ เช่น [dri:vən] ‘drive’ นอกจากนี้การยืมคำฝรั่งเศสยังมีผลต่อโครงสร้างหน่วยคำของภาษาอังกฤษด้วย เช่น การเข้ามาของวิภัติ-ปัจจัย เช่น pre-, de-, en-, em- เป็นต้น แต่วิภัติ-ปัจจัย ที่มาจากการยืมภาษาฝรั่งเศสนั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้มากเท่ากับวิภัติ-ปัจจัยของภาษาอังกฤษเองที่มีมาแต่เดิม ดังนั้น

จึงกล่าวได้ว่าการสร้างโครงสร้างทางเสียงหรือทางคำขึ้นมาใหม่ในภาษาเป็นผลทางอ้อมจากการ ยืมคำ

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นในระดับเสียง คำ โครงสร้างทาง ไวยากรณ์ จะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นได้ อย่างไร และสามารถอธิบายได้หรือไม่ อย่างไร

การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษา ในที่นี้จะแยกพิจารณาเป็น สองระดับคือ ภาษาศาสตร์สังคมจุลภาค (microsociolinguistics) เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจอย่างละเอียดเกี่ยวกับลักษณะบางประการในภาษาและสังคม เช่น การศึกษาการออกเสียง [r] ส่วนอีกระดับหนึ่งก็คือ ภาษาศาสตร์สังคมมหัพภาค (macrosociolinguistics) เป็นการศึกษา ภาษาทั้งภาษาไม่เฉพาะเจาะจงเพียงรูปใดรูปหนึ่ง เช่น การศึกษาการเลือกใช้ภาษาในชุมชนภาษา เป็นต้น

การศึกษาของ Labov ถือเป็น การอธิบายการเปลี่ยนแปลงในระดับภาษาศาสตร์สังคม จุลภาคได้เป็นอย่างดี Labov (1972: 36) กล่าวว่า "When a man says [rætɪ] or [həʊs], he is unconsciously establishing the fact that he belongs to the island, that he is one of the natives to whom the island belongs" นั่นก็คือ "เมื่อผู้ชายออกเสียง [rætɪ] หรือ [həʊs] เขาได้ ยอมรับอย่างไม่รู้สึกรู้ตัวถึงความจริงที่ว่าเขาต้องการแสดงว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเกาะ นั่นคือ เขาเป็นหนึ่งในชนพื้นเมืองของเกาะซึ่งเป็นของเขา" จากการศึกษาการกลายเป็นสระกลาง (vowel centralization) บนเกาะมาธาวันยาร์ด ซึ่งเป็นเกาะที่ตั้งอยู่ทางชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของ สหรัฐอเมริกา โดยศึกษาการแปรของเสียงสระประสม (ay) และ (aw) เช่นช่วงต้นของสระประสม ในคำว่า white, wide, why และ house, hound, how ซึ่งบางครั้งออกเสียงเป็นสระ [a] บางครั้ง เป็น [e] หรือ [ə] การออกเสียงเป็นสระกลางเพิ่งเริ่มเกิดขึ้น ดังนั้นคนมาธาวันยาร์ดรุ่นใหม่จึง ออกเสียงสระดังกล่าวเป็นสระกลางมากกว่าคนรุ่นเก่า

นอกจากตัวแปรอายุที่แสดงให้เห็นความแตกต่างในการออกเสียงสระประสม Labov (1972) ได้ศึกษาตัวแปรทางสังคมอื่นๆ ที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเสียงได้ เช่น อาชีพ พบว่าผู้ที่มีอาชีพประมงซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม ออกเสียงเป็นสระกลางมากที่สุด ส่วนผู้ที่มีอาชีพทำนา ออกเสียงเป็นสระกลางน้อยที่สุด อีกตัวแปรหนึ่งก็คือ ที่ตั้งของบ้าน พบว่าผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านสูงขึ้นไป ออกเสียงเป็นสระกลางมากกว่าผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านที่ต่ำลงมา ผลจากการศึกษาตัวแปรเหล่านี้จะเห็น ได้ว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติของคนบนเกาะมาธาวันยาร์ด เนื่องจากเกาะนี้มีชื่อเสียงมาก มี นักท่องเที่ยวมายังเกาะนี้มากมายในช่วงหน้าร้อน

จากการสอบถามทัศนคติของชาวพื้นเมืองบนเกาะที่มีต่อนักท่องเที่ยว สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ถึงแม้ว่ารายได้ส่วนมากของพวกเขาขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวเหล่านี้ก็ตาม ชาวพื้นเมือง

จำนวนมากไม่พอใจนักท่องเที่ยว มีความรู้สึกที่นักท่องเที่ยวเสมือนเป็นผู้บุกรุกที่ไม่สนใจขนบธรรมเนียมประเพณีของเกาะ ในขณะที่บางคนกลับชื่นชมและรู้สึกว่าเป็นอยู่ของพวกเขาดีขึ้นก็เพราะการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ ดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 อัตราส่วนร้อยละของการกลายเป็นสระกลางที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของคนบนเกาะมาธาธาวินิยาร์ตที่มีต่อสภาพแวดล้อมบนเกาะ (Labov 1972: 39)

ทัศนคติ	(ay)	(aw)
บวก	63	62
กลาง	32	42
ลบ	09	08

จากตารางที่ 2.5 จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีทัศนคติทางบวกต่อเกาะและขนบธรรมเนียมประเพณีของเกาะจะออกเสียง ช่วงต้นของสระประสมที่เป็นสระกลางในอัตราที่สูง ไม่ว่าจะอายุเท่าใด ส่วนผู้ที่มีทัศนคติทางลบจะออกเสียงดังกล่าวในอัตราที่น้อยมาก จึงกล่าวได้ว่า ความจงรักภักดีต่อความเป็นชาวเกาะมีมากเท่าใด การออกเสียงช่วงต้นของสระประสมเป็นสระกลางก็จะมากขึ้นเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงจากตัวอย่างข้างต้นนี้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากข้างล่าง (Change from below) ซึ่งเกิดจากความเป็นปึกแผ่น ความต้องการแสดงความเป็นพวกเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงอีกแบบหนึ่งซึ่งเกิดจากการที่ผู้พูดรู้ตัวว่ารูปที่ใช้มีศักดิ์ศรีหรือไม่ เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงจากข้างบน (Change from above) เช่น Labov (1972) ศึกษาการจัดช่วงชั้นสังคมของ (r) ในห้างสรรพสินค้าครินิวยอร์ก เพราะเสียง (r) เป็นเสียงที่มีศักดิ์ศรีในภาษาถิ่นของนิวยอร์ก ผู้ที่ไม่ออกเสียง (r) หรือออกไม่สม่ำเสมอจะถูกมองว่ามีศักดิ์ศรีน้อยกว่าผู้ที่ออกเสียง (r) อย่างสม่ำเสมอ Labov เก็บข้อมูลจากลูกค้าที่มาซื้อของและพนักงานห้างสรรพสินค้า 3 แห่งในนิวยอร์ก ซึ่งเป็นห้างมีความแตกต่างกันในด้านการโฆษณาและราคาสินค้าจากสูงสุดคือห้างแซกส์ ห้างเมซีส์ และห้างเอสไคลน์ ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ห้างแซกส์มีผู้ออกเสียง [r] สม่ำเสมอเป็นจำนวนมากที่สุด ห้างเมซีส์รองลงมา และห้างเอสไคลน์น้อยที่สุด คือ 30% 20% และ 4% ตามลำดับ

อีกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการออกเสียง (r) ในภาษาไทย ในงานวิจัยของบุญเรือง ชื่นสุวิมล (2536) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการแปรของ (r) ในภาษาไทย และ (r) ในภาษาอังกฤษ ตามตัวแปรสังคมของผู้พูดภาษาไทยกรุงเทพฯ จุดมุ่งหมายของงานวิจัยนี้คือต้องการวิเคราะห์การแปรของ (r) ในภาษาไทย และ (r) ในภาษาอังกฤษ ของผู้พูดภาษาไทยกรุงเทพฯ ที่เป็นพนักงาน

โรงแรมชั้นหนึ่ง โดยใช้ตัวแปรทางสังคมเรื่อง เพศ ระดับตำแหน่งงาน และภูมิลำเนา ภาษาอังกฤษ สมมติฐานของงานวิจัยคือ (r) ในภาษาไทย และ (r) ในภาษาอังกฤษมีรูปแบบ ผู้พูดที่เป็นผู้หญิง ผู้พูดที่มีระดับตำแหน่งงานสูง และผู้ที่มีภูมิลำเนาภาษาอังกฤษมาก จะใช้รูปแบบที่มีศักดิ์ศรีมากกว่า ผู้พูดที่เป็นผู้ชาย ผู้พูดที่มีระดับตำแหน่งงานต่ำ และผู้ที่มีภูมิลำเนาภาษาอังกฤษน้อย

ผลการวิจัยพบรูปแบบที่สำคัญของ (r) ในภาษาไทยได้แก่ [r] [r] [x] [l] และ [θ] โดยรูปแบบ 4 รูปแบบปรากฏเดี่ยวในตำแหน่งหน้าสระ และตำแหน่งที่สองในพยางค์ควบกล้ำ ส่วนรูปแบบ [θ] เกิดในตำแหน่งที่สองของพยางค์ควบกล้ำเท่านั้น เสียงที่มีศักดิ์ศรีคือเสียง [r] และ [r] รูปแบบของ (r) ในภาษาอังกฤษจะเหมือนกับภาษาไทย เพียงแต่จะมีเสียงเปิดไม่ก้อง [x] เพิ่มขึ้นมา โดยเสียงที่ถือว่ามีศักดิ์ศรีคือเสียง [x] และ [x] ส่วนเสียง [r] และ [r] ถือว่ามีศักดิ์ศรีน้อยกว่าสำหรับผู้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ เมื่อวิเคราะห์ตัวแปรทางสังคมโดยการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของแต่ละปัจจัยสังคมเมื่อตัวแปรอีก 2 ตัวถูกควบคุม พบว่าส่วนมากตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่มีข้อยกเว้นบางประการ คือ ถ้าเป็นผู้หญิงที่สถานภาพต่ำกว่าและมีภูมิลำเนาภาษาอังกฤษน้อยจะใช้รูปแบบที่มีศักดิ์ศรีน้อยกว่าผู้ชายในระดับเดียวกัน อาจเนื่องมาจากในกลุ่มนี้ ผู้ชายมีความทะเยอทะยานในการที่จะทำให้ตัวเองมีชั้นสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้หญิง นอกจากนี้ยังพบว่าการออกเสียง (r) ในภาษาอังกฤษของกลุ่มตำแหน่งงานระดับกลางที่มีภูมิลำเนาภาษาอังกฤษมาก จะไม่มีความแตกต่างในผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งอาจเป็นเพราะเคยไปต่างประเทศ และคุ้นเคยกับการออกเสียง [x] แต่หากดูการแปรตามระดับตำแหน่งงาน พบว่าผู้ที่มีตำแหน่งงานสูงกว่าจะมีการใช้รูปแบบที่มีศักดิ์ศรีมากกว่ากลุ่มที่ทำงานระดับต่ำกว่า แต่พบในการออกเสียง (r) เป็น [x] เฉพาะในภาษาอังกฤษเท่านั้น หากเป็นภาษาไทยพบว่าไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของชั้นสังคมของทั้งสองเพศในผู้ที่มีภูมิลำเนาภาษาอังกฤษมาก และพบว่าการแก้ไขเกินเหตุเกิดขึ้นในผู้ชายที่มีภูมิลำเนาภาษาอังกฤษน้อยในระดับตำแหน่งงานต่ำเพราะอัตราการออกเสียง (r) เป็น [x] ในภาษาไทยมากกว่ากลุ่มอื่นๆ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากภูมิลำเนาภาษาอังกฤษ กลับพบว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาภาษาอังกฤษน้อยซึ่งอยู่ในตำแหน่งระดับผู้จัดการมีการใช้รูปแบบที่มีศักดิ์ศรีมากกว่าผู้ร่วมงานซึ่งมีภูมิลำเนาภาษาอังกฤษมากกว่า อาจเป็นเพราะชั้นสังคมเป็นปัจจัยสำคัญกว่าในการเลือกใช้รูปแบบภาษา รวมทั้งพบว่ากลุ่มที่ระดับงานสูงเรื่องของภูมิลำเนาภาษาอังกฤษจะไม่มีผลทั้งในผู้ชายและผู้หญิง เนื่องจากต้องเลือกรูปแบบให้เหมาะสมกับตำแหน่งงานนั่นเอง

โดยสรุปแล้ว เมื่อพิจารณาการเลือกใช้รูปแบบที่มีศักดิ์ศรีของทั้ง (r) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระดับตำแหน่งงานระดับกลาง (supervisory และ skilled) จะเลือกใช้รูปแบบคล้ายคลึงกัน และยังพบว่าเมื่อออกเสียง (r) ในภาษาอังกฤษ เลือกใช้รูปแบบที่มีศักดิ์ศรีคือ [x] แต่เมื่อออกเสียง (r) ภาษาไทยกลับใช้รูปแบบไม่มีมาตรฐานคือ [l] เมื่อปรากฏเป็นพยางค์เดี่ยวที่

อยู่หน้าสระ และ [๑] ในตำแหน่งพยัญชนะที่สองของพยัญชนะควบกล้ำ อาจกล่าวได้ว่ามีสาเหตุมาจากการยืมคำพร้อมทั้งเสียงมาจากภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ ยังอภิปรายการแปรของ (r) ภาษาไทยว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่และอาจคาดการณ์ได้ว่า [r] จะยังเป็นรูปแปรที่มีศักดิ์ศรีในการใช้แบบเป็นทางการ ส่วน [l] และ [๑] อาจเป็นเสียงปกติและไม่ถือว่าเป็นรูปแปรไม่ได้มาตรฐานอีกต่อไป

ระดับต่อมา คือ สถานการณ์การสัมผัสภาษาที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับภาษาศาสตร์สังคมมหัพภาค Weinreich (1968) อธิบายว่าเมื่อศึกษาสถานการณ์การสัมผัสภาษาอย่างลึกซึ้งแล้ว จะเห็นถึงความสัมพันธ์กันของเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ทางภาษาได้อย่างชัดเจน โดยการแสดงให้เห็นหน้าที่ของภาษาในชุมชนสองภาษาตามแนวทางการใช้ภาษา สิ่งสำคัญที่ Weinreich นำเสนอก็คือ ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งสามารถพบเห็นในสถานการณ์การสัมผัสภาษาที่เป็นรูปธรรม เนื่องจากในกลุ่มผู้พูดภาษาแม่แต่ละกลุ่มมีความสอดคล้องกับสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากปัจจัยทางภาษาเสมอ ซึ่งปัจจัยที่สัมพันธ์กับการก่อให้เกิดการแทรกแซงภาษาแบ่งได้ดังนี้

1) พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (Geographic areas) หมายความว่า หากเขตแบ่งภูมิศาสตร์มีความชัดเจน โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมชนบท สถานการณ์การสัมผัสภาษามักจะถูกจำกัดอยู่ในขอบเขต หากจะมีการสื่อสารระหว่างกลุ่มก็จะเป็นเรื่องการค้าขาย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของภาษาอาจเกิดขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมชนบท เมื่อสถานการณ์การสัมผัสภาษานั้นเกิดขึ้นบริเวณที่เป็นเขตแดนของภาษา (language border)

2) ความเป็นคนพื้นเมือง (Indigenoussness) ถึงแม้ในบางครั้ง เขตแบ่งภูมิศาสตร์ของภาษาแม่สองภาษามีความชัดเจน แต่ก็อาจถูกทำลายลงด้วยการอพยพย้ายถิ่น เมื่อเกิดการย้ายถิ่น ภาษาของผู้อพยพเข้ามามักถูกแทรกแซงได้มากกว่าภาษาของผู้ที่เป็นเจ้าของดินแดนนั้นมาก่อน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากถิ่นที่อยู่อาศัยใหม่ทำให้เกิดความจำเป็นต่อผู้อพยพเข้ามาในการที่ต้องมีคำศัพท์ใหม่ที่เพียงพอ ความสับสนทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้เกิดการยืมอย่างเข้มข้นเข้ามาในภาษาของผู้อพยพ นอกจากนี้ เนื่องด้วยกลุ่มผู้อพยพส่วนมากมีจำนวนประชากรเพศหญิงน้อยกว่า จึงทำให้เกิดการแต่งงานข้ามกลุ่ม ซึ่งนำไปสู่การหยุดชะงักของแนวปฏิบัติในการใช้ภาษาได้

3) กลุ่มวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ (Cultural and ethnic groups) เมื่อเกิดการสัมผัสภาษาระหว่างผู้ที่มีภาษาแม่ต่างกัน ในสถานการณ์ดังกล่าวหมายถึงรวมถึงการมีภาวะสองวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้นสิ่งที่ตามมาก็คือ การยืมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

4) ศาสนา (Religion) ความแตกต่างทางศาสนามีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา คือ ในบางสถานการณ์ของการสัมผัสภาษา ศาสนาที่ต่างกันเป็นเสมือนเครื่องกีดขวางความเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกันของชุมชน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในชุมชนสองภาษาแต่ศาสนาเดียวกัน การสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาแม่สองกลุ่มจะมีความรวดเร็วและง่ายขึ้น

5) เชื้อชาติ (Race) เชื้อชาติและความแตกต่างของภาษาแม่จะมีนัยสำคัญต่อกัน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เป็นการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ ซึ่งสิ่งแรกที่จะเกิดขึ้นก็คือ ภาษาสองภาษาในบ้าน (home bilingualism)

6) เพศ (Sex) การเลือกใช้ภาษาระหว่างเพศชายกับเพศหญิงมีความแตกต่างกัน ส่งผลต่อการเลือกใช้ภาษา ซึ่งเพศหญิงมักจะมีภาวะหนึ่งภาษา ในขณะที่เพศชายจะมีภาวะสองภาษา หรือภาวะหลายภาษา

7) อายุ (Age) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดภาษาแม่และกลุ่มอายุ คือ การเปลี่ยนภาษา (language shift) ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากการใช้ภาษาของกลุ่มผู้พูดที่มีอายุต่างกัน โดยเฉพาะในชุมชนภาวะสองภาษาการเปลี่ยนภาษามักจะเกิดขึ้นกับกลุ่มผู้พูดอายุน้อย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษา เช่น ภาษาเก่าอาจถูกกำหนดให้ใช้ในการสื่อสารเฉพาะหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเท่านั้น

8) สถานภาพทางสังคม (Social status) ความแตกต่างด้านสถานภาพทางสังคมมักเกิดขึ้นควบคู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่น วัฒนธรรม ศาสนา หรือความเป็นคนพื้นเมือง โดยเฉพาะในประเทศที่มีระบบชั้นวรรณะอย่างชัดเจน การใช้ภาษาของแต่ละวรรณะก็จะแตกต่างกัน แต่ในกรณีที่ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ การเปลี่ยนภาษาที่เกิดขึ้นจะเป็นไปในทิศทางที่เลือกใช้ภาษาที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นรูปที่มีศักดิ์ศรี หรือเป็นภาษามาตรฐาน

9) อาชีพ (Occupation) บางอาชีพมีการใช้ภาษาประจำกลุ่มที่แตกต่างไปจากอาชีพอื่น ซึ่งอาจเป็นคำศัพท์เฉพาะกลุ่ม ความแตกต่างนี้อาจทำให้เกิดการยืมแบบชั่วคราว หรือในบางกรณีอาจกลายมาเป็นคำแสงก็ได้

10) ประชากรเมืองและชนบท (Rural vs. Urban population) การกระจายตัวของภาษามักออกจากในตัวเมืองออกไปสู่พื้นที่บริเวณรอบๆ และภาษาที่ใช้ในตัวเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อภาษาที่ใช้มาก่อนแล้วในชนบท

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นการมีอิทธิพลต่อกันของภาษาเป็นอย่างดี คือ งานวิจัยของประพนธ์ จันทวิเทศ (2532) ที่ได้ศึกษาภาวะหลายภาษาในบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม ตำบลดินแดง อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ จากการศึกษาพบว่า ภาษาที่ใช้ในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม ทั้งที่เป็นภาษาแม่และเป็นภาษาที่สอง มีทั้งหมด 9 ภาษา ได้แก่ ภาษาเขมร ภาษาส่วย ภาษาลาว ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นโคราช ภาษาจีน (แต้จิ๋ว) และภาษาไทยมาตรฐาน ดังตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.6 ภาษาที่พูดที่บ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม ตำบลดินแดง อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ (ดัดแปลงจาก ประพนธ์ จันทวิเทศ 2532: 73)

ภาษา	ประชากรที่ใช้พูดเป็นภาษาแม่	
	จำนวน	ร้อยละ
ภาษาเขมร	763	54.19
ภาษาลาว	455	32.32
ภาษาส่วย	177	12.57
ภาษาไทยถิ่นกลาง	6	0.43
ภาษาจีน	3	0.21
ภาษาไทยโคราช	2	0.14
ภาษาไทยถิ่นเหนือ	1	0.07
ภาษาไทยถิ่นใต้	1	0.07
รวม	1,408	100.00

จากตารางที่ 2.6 จะเห็นได้ว่าไม่ได้แสดงภาษาไทยมาตรฐานไว้ เนื่องจากผู้ที่ผ่านการเรียนในโรงเรียนสามารถพูดภาษาไทยมาตรฐานได้ทุกคน และถึงแม้ว่าจะมีภาษาที่ใช้พูดในชุมชนถึง 9 ภาษา แต่หากพิจารณาเฉพาะภาษาสำคัญที่พูดในชุมชนพบว่ามีเพียง 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาเขมร ภาษาลาว ภาษาส่วย และภาษาไทย เพราะเป็นภาษาที่ประชากรส่วนใหญ่พูดได้และใช้พูดอยู่ในชุมชน ส่วนภาษาอื่นๆ มีประชากรพูดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 ภาษาสำคัญของชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม (ดัดแปลงจาก ประพนธ์ จันทวิเทศ 2532: 77)

ภาษาสำคัญของชุมชน	จำนวนประชากรที่พูดได้ (%)
ภาษาลาว	98.80
ภาษาเขมร	86.19
ภาษาส่วย	66.67
ภาษาไทย	67.27

จากตารางที่ 2.7 จะเห็นได้ว่าภาษาลาวเป็นภาษาที่ประชากรใน 2 หมู่บ้านพูดได้เกือบทุกคน ซึ่งนอกจากความสามารถในการใช้ภาษาของประชากรในชุมชนแล้ว ประพนธ์ จันทวิเทศยังได้ศึกษาการเลือกใช้ภาษาของประชากรในชุมชนตามแวดวงการใช้ภาษา รวมถึงหน้าที่ของภาษา

ต่างๆ ในชุมชนดังกล่าวด้วย โดยเลือกภาษาตามแวดวงการใช้ภาษาในชุมชน และการเลือกภาษาตามแวดวงการใช้ภาษานอกชุมชน ซึ่งพบว่ามียุรูปแบบที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คือ ในแวดวงในชุมชน ประชากรจะมีการใช้ภาษาแม่ของตนอยู่ทั่วไป แต่แวดวงนอกชุมชนมีการใช้ภาษาแม่ของตนน้อยกว่า เพราะหันไปใช้ภาษาสำหรับสื่อสารในวงกว้างแทน ได้แก่ ภาษาไทย หรือ ภาษาลาว เพื่อความสะดวกในการสื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่นอกชุมชน แต่ก็ยังมีรูปแบบที่เหมือนกันอย่างหนึ่ง คือ การเลือกใช้ภาษาจะขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคมของผู้ฟังด้วย เช่น การเลือกใช้ภาษาเพื่อใช้กับคนทั่วไปจะต่างจากการเลือกเพื่อใช้กับครู เจ้าหน้าที่ หรือแพทย์-พยาบาล เป็นต้น

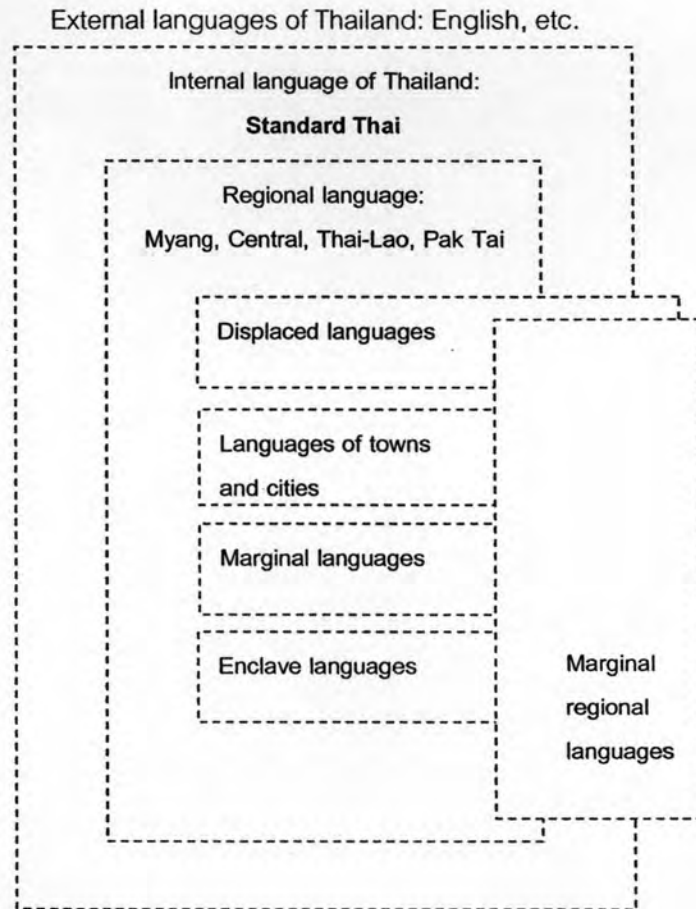
ส่วนการใช้ภาษาตามหน้าที่ พบว่าความสำคัญของแต่ละภาษามีสัดส่วนไม่เท่ากัน ถึงแม้ว่าจะมีภาษาที่ใช้ในชุมชนหลายภาษา แต่ก็มีหลายภาษาที่มีหน้าที่เพียงเป็นภาษาเฉพาะกลุ่มและใช้สนทนาภายในกลุ่มของตนเองเท่านั้น ส่วนภาษาที่มีบทบาทหลากหลายที่สุดได้แก่ ภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ภาษาที่เด่นที่สุดในแง่ของการเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ได้แก่ ภาษาลาว

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นระดับความสูง-ต่ำ (hierarchy) ของภาษาต่างๆ ที่ใช้ในชุมชน โดยมีภาษาที่อยู่ในระดับสูงสุด คือ ภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ ภาษาราชการ และเป็นภาษาที่ใช้สอนในโรงเรียนและในสื่อมวลชนต่างๆ เป็นภาษาที่ใช้แพร่หลายทั่วทั้งประเทศ ภาษาในระดับรองลงมา คือ ภาษาประจำภาค ได้แก่ ภาษาลาวหรือภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้โดยประชากรส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาษาที่อยู่ในระดับต่ำสุด คือ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาแม่อื่นๆ

จากตัวอย่างงานวิจัยของประพนธ์ จันทวิเทศนี้ นอกเหนือจากการแสดงให้เห็นการเลือกใช้ภาษาและหน้าที่ของภาษาในชุมชนภาวะหลายภาษาได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังสามารถอธิบายเชื่อมโยงกับเรื่องของความมีศักดิ์ศรี (Prestige) ได้ด้วย เพราะจะเห็นได้ว่าภาษาที่มีบทบาทหลากหลายที่สุด คือ ภาษาไทย เนื่องจากภาษาไทยถูกจัดให้เป็นภาษาที่อยู่ในระดับสูงสุด

ภาษาไทยมาตรฐาน เป็นภาษาประจำชาติ ภาษาราชการ ภาษาที่ใช้ในโรงเรียน และในวงการสื่อสารมวลชน ซึ่งถือได้ว่ามีขอบเขตภาษาสำหรับใช้ในการสื่อสารในวงกว้างที่สุด Smalley (1988a: 247) ได้แสดงรูปแบบระดับชั้นของภาษาในประเทศไทยไว้ดังภาพที่ 2.5 ที่จะเห็นความสูง-ต่ำของภาษาในประเทศไทย โดยภาษาที่อยู่สูงสุดก็คือ ภาษาไทยมาตรฐาน รองลงมาคือภาษาประจำภาคทั้ง 4 ภาค ได้แก่ ภาษาไทยกลาง ภาษาคำเมืองหรือภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยอีสานหรือภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ และภาษาไทยปักษ์ใต้หรือภาษาไทยถิ่นใต้ ซึ่งเป็นภาษาพื้นฐานที่ใช้ในแต่ละภาคของประเทศ ในระดับนี้จะเห็นได้ว่าภาษาไทยมาตรฐานกลายเป็นภาษาภายนอกของแต่ละภาค และจะใช้ก็ต่อเมื่อคนที่อยู่ต่างภาคสื่อสารกัน นอกจากนี้จะเห็นว่ายังมีภาษาต่างๆ อีก 4 ประเภทที่อยู่ภายในกรอบของภาษาประจำภาค ซึ่งผู้พูดภาษาเหล่านี้

มักจะใช้ภาษาประจำภาคสื่อสารกับผู้พูดต่างภาษาภายในภาคเดียวกัน แต่จะใช้ภาษาไทยมาตรฐานเพื่อสื่อสารกับผู้พูดต่างภาค ดังนั้นผู้พูดเหล่านี้จึงมีภาษาภายนอกที่ใช้ 2 ระดับ คือ ภาษาประจำภาค และภาษาไทยมาตรฐานนั่นเอง

ภาพที่ 2.5 แผนภูมิแสดงระดับชั้นของภาษาในประเทศไทย (Smalley 1988a: 247)

รายละเอียดของภาษาต่างๆ นอกเหนือจากภาษาไทยมาตรฐานและภาษาประจำภาคทั้ง 4 ภาษาดังกล่าวข้างต้น Smalley (1988a) ได้อธิบายไว้ดังนี้

ภาษาชายขอบประจำภาค (Marginal regional languages) เป็นภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน มีใช้ตามภาคต่างๆ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนของประเทศ ซึ่งภาษาเหล่านี้มีสถานภาพที่ต่ำกว่าภาษาประจำภาค เช่น ภาษาเขมร ภาษาปัตตานีมาเลย์ ภาษาไทใหญ่ เป็นต้น ผู้ที่พูดภาษาเหล่านี้เป็นภาษาแม่ มักต้องเรียนรู้ภาษาประจำภาคด้วย ในขณะที่ผู้พูดภาษาประจำภาคเป็นภาษาแม่ไม่มีความจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาเหล่านี้

ภาษาไทพลัดถิ่น (Displaced languages) เป็นภาษาตระกูลไทที่ผู้พูดถูกกวาดต้อนเข้ามาจากนอกประเทศ อันเนื่องมาจากสงครามหรือความต้องการแรงงาน เช่น ภาษาผู้ไท ภาษาลื้อ ภาษาลาวโซ่ง (ไตดำ) เป็นต้น

ภาษาที่ใช้ในตัวเมือง (Languages of towns and cities) เป็นภาษาที่ใช้ในตัวเมือง มักไม่พบบริเวณชนบท ส่วนมากเป็นภาษาจีน เช่น ภาษาแต้จิ๋ว ภาษาจีนแคะ ภาษากวางตุ้ง และภาษาไหหลำ เป็นต้น

ภาษาชายขอบ (Marginal languages) เป็นภาษาของชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน มักใช้สื่อสารเฉพาะกลุ่มหรือชุมชนของตนเอง เช่น ภาษาญาย ภาษามอญ ภาษาม้ง ภาษามุเซอ ภาษาอีเก้อ ภาษาลีซู และภาษาไปร เป็นต้น

ภาษาในวงล้อม (Enclave languages) เป็นภาษาชนกลุ่มน้อยที่พบในประเทศไทยเท่านั้น เช่น ภาษาละเวอะ ภาษาอูรัก ลาไวย ภาษาญฮูกร เป็นต้น

การเลือกใช้ภาษานั้นสามารถแสดงให้เห็นความมีศักดิ์ศรีของภาษาไทยมาตรฐาน ยืนยันได้อีกจากงานวิจัยของ จรุงกู มุลสวัสต์ (2528) เรื่องภาวะหลายภาษาในหมู่บ้านเมืองสิง ตำบลบ้านเมืองสิง อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ จรุงกู มุลสวัสต์ได้ศึกษาทัศนคติของประชากรในหมู่บ้านเมืองสิงที่มีต่อความหลากหลายของภาษาในหมู่บ้านของตน พบว่าประชากรส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรของตนเองพูดภาษาไทยได้คล่องสูงสุดร้อยละ 94.82 รองลงมา คือ ภาษาลาว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดของคนในหมู่บ้านนี้ถือว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรีเหนือภาษาอื่น ใครพูดได้ถือว่าเป็นคนที่มีสถานภาพทางสังคมสูงและเป็นที่น่าภาคภูมิใจ

ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับภาษาศาสตร์สังคมจุลภาค หรือภาษาศาสตร์สังคมมหัพภาค จึงอาจกล่าวได้ว่า “ผู้ใช้ภาษา” เป็นปัจจัยสำคัญไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มใหญ่ เนื่องจากผู้ใช้ภาษาเป็นผู้เลือกว่าจะใช้รูปแบบใด โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้ภาษาที่สำคัญอันดับต้นๆ ก็คือ เรื่องของ ศักดิ์ศรี (Prestige) นั่นเอง

ในสถานการณ์การสัมผัสภาษา บางสถานการณ์มีความคงที่ บางสถานการณ์เกือบคงที่ และในบางสถานการณ์ไม่มีความคงที่ ในการคาดการณ์สถานการณ์การสัมผัสภาษาในอนาคต อาจทำได้ง่ายหากเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่ในบางกรณีที่สถานการณ์ไม่มีความคงที่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงก็คือปัจจัยทางสังคม ในการอธิบายว่าจะเกิดการเปลี่ยนภาษา (Language shift) หรือการธำรงภาษา (Language maintenance)⁸ หรือไม่ว่าสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาก็คือ ภาษาที่

⁸ การเปลี่ยนภาษา หมายถึงการที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งเลิกพูดภาษาที่เคยใช้พูดอย่างเด็ดขาด และเปลี่ยนมาพูดภาษาใหม่ การเปลี่ยนภาษาในชุมชนใดจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อในชุมชนนั้นมีภาวะสองภาษา กล่าวคือ มีคนพูดได้สองภาษาเป็นส่วนใหญ่ และโดยทั่วไปภาษาหนึ่งจะเป็นภาษาใหม่ ต่อมาคนรุ่นอายุน้อยเริ่มหันมาใช้ภาษาใหม่

เป็นเสมือนสัญลักษณ์หรือเครื่องบ่งบอกชาติพันธุ์ และความจงรักภักดีต่อภาษา ซึ่งเกี่ยวข้องถึงทัศนคติของคนต่อภาษาที่ตนเองใช้พูดด้วย

การเปลี่ยนภาษาและการอ้างภาษา สามารถทำนายได้จากสถานการณ์การสัมผัสภาษา 4 แบบ คือ (Liberson et al 1975 อ้างใน Thomason 2001: 23) ดังนี้

1. ผู้อยู่เหนือกว่าซึ่งเป็นคนพื้นเมือง
2. ผู้อยู่เหนือกว่าซึ่งเป็นผู้อพยพ
3. ผู้อยู่ต่ำกว่าซึ่งเป็นคนพื้นเมือง
4. ผู้อยู่ต่ำกว่าซึ่งเป็นผู้อพยพ

จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ทำนายได้ว่า ในสถานการณ์แบบที่ 1 ภาษาพื้นเมืองจะไม่มี การเปลี่ยนไปใช้ภาษาที่มีอำนาจด้อยกว่า ในขณะที่หากเป็นสถานการณ์แบบที่ 2 ภาษาพื้นเมืองอาจเปลี่ยนไปใช้ภาษาของผู้อพยพเข้ามาใหม่ ซึ่งจะตรงข้ามกับสถานการณ์แบบที่ 4 ซึ่งภาษาของผู้เข้า มาใหม่จะเปลี่ยนไปใช้ภาษาที่มีอำนาจมากกว่าอย่างรวดเร็ว ต่างกับสถานการณ์แบบที่ 3 ที่อาจเกิดการเปลี่ยนแต่ก็จะเปลี่ยนไปอย่างช้าๆ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าในสถานการณ์ปัจจุบัน ภาษาที่มีอำนาจเหนือกว่ามีส่วนอย่างมากที่ทำให้เกิดการสูญสลายของภาษาที่ด้อยกว่า

ตัวอย่างสถานการณ์การสัมผัสภาษาอันนำไปสู่การเปลี่ยนภาษาหรือการอ้างภาษา เช่น งานวิจัยของ Miller (1996) เรื่อง Perceptions of ethnolinguistic identity, language shift and language use in Mon-Khmer language communities of Northeast Thailand โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าผู้พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมองภาษาตนเองและให้ความสำคัญต่อภาษาตนเองและต่อภาษาอื่นอย่างไร ผู้พูดเหล่านี้ยังคงใช้และอ้างรักษาภาษาของตนเองไว้หรือไม่ และระดับความสูง-ต่ำของภาษาเป็นอย่างไร

จังหวัดที่ใช้ในการศึกษา คือ มุกดาหาร สกลนคร และอุบลราชธานี วิธีการในการเก็บข้อมูลคือใช้แบบสอบถามแนวทางถามสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ของหมู่บ้านที่พูดภาษาชนกลุ่มน้อย ในตระกูลมอญ-เขมร เช่น ภาษาโซ ภาษาบรู ภาษาส่วย เป็นต้น พร้อมกับอัดเทปและแปลเป็นภาษาอังกฤษ จำนวนหมู่บ้านที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีทั้งสิ้น 19 หมู่บ้าน ทั้งหมดเป็นหมู่บ้านที่ประชากรของหมู่บ้านพูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร สาขาย่อยกะตือก ยกเว้นภาษาโซ

และหยุดใช้ภาษาเก่า จนในที่สุดเมื่อสมาชิกทั้งหมดพูดภาษาใหม่กันทุกคน ก็จะเกิดภาวะที่เรียกว่าการเปลี่ยนภาษาในชุมชนนั้นขึ้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2532: 17) ส่วนการอ้างภาษา หมายถึงการที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง มีภาวะสองภาษาหรือภาวะหลายภาษาพร้อมใจกันอ้างไว้ซึ่งการใช้ภาษาที่ได้ใช้มาเป็นประเพณี โดยพยายามที่จะป้องกันไม่ให้ภาษานั้นตายไป การอ้างภาษาอาจเกิดในชุมชนหนึ่งภาษาก็ได้ เช่น กรณีที่สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ยอมเรียนรู้ภาษาอื่นเลย ก็เท่ากับชุมชนนั้นอ้างภาษาเดิมไว้ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2532: 7)

(ทะเว็ง) ซึ่งพูดที่บ้านหนองเวง (NW) อยู่ในสาขาย่อยเวียดอิก ภาษาเหล่านี้หากเทียบกับการแบ่งภาษาของ Smalley (1988a) ถือได้ว่าเป็นภาษาชนกลุ่มน้อยจากประเทศเพื่อนบ้าน หรือภาษาชนกลุ่มน้อยนอกประเทศ

เมื่อศึกษาการสัมผัสกับภาษาอื่นในชุมชนและความสามารถในการใช้ภาษาอื่น พบว่าก่อนที่ชาวบ้านจะอพยพเข้ามาตั้งรกรากในบริเวณนี้ ไม่เคยมีผู้ใดครอบครองพื้นที่เหล่านั้นมาก่อน ยกเว้นที่บ้านหนองไผ่ยาย (NH) ซึ่งมีชาวผู้ไทอาศัยอยู่ก่อน นอกจากนี้ยังพบว่าในหมู่บ้านอื่นได้มีผู้พูดภาษาอื่นเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านด้วย เช่น ภาษาลาว ภาษาไทย ภาษาผู้ไท ภาษาอี๋ย ภาษากะเลิง เป็นต้น มีจำนวน 10 หมู่บ้านที่บุคคลภายนอกซึ่งเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านเรียนรู้ที่จะพูดภาษาของชุมชน ในขณะที่ 5 หมู่บ้านบุคคลภายนอกไม่ได้เรียนรู้ภาษาของชุมชน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งในสถานการณ์ที่ต้องสื่อสาร ภาษาลาวคือภาษาที่ถูกเลือกมาใช้ การแต่งงานข้ามชุมชนก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งของการเลือกใช้ภาษา

ข้อค้นพบที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือไม่พบว่ามีผู้ที่พูดภาษามอญ-เขมรได้เพียงภาษาเดียว อย่างน้อยคนเหล่านี้พูดได้ 2 ภาษา และบางคนสามารถพูดได้ถึง 5 ภาษา ภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาแม่ที่คนส่วนมากในหมู่บ้านพูดได้ก็คือภาษาอีสาน ซึ่งใช้เพื่อการซื้อขายของในตลาด เพื่อคุยกับเพื่อนจากชุมชนเพื่อนบ้าน หรือเพื่อติดต่อราชการ ส่วนความสามารถในการพูดภาษาไทย พบว่ามีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถใช้ภาษาไทยได้ดีเท่าเทียมกับภาษาอีสาน ผู้ที่มีอายุน้อยสามารถใช้ภาษาไทยได้ดีกว่าผู้สูงอายุ สาเหตุเนื่องมาจากการเรียนในโรงเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลาง รวมถึงสื่อต่างๆ และการไปทำงานต่างถิ่น

นอกจากนี้ ยังเกี่ยวกับศึกษาแวดวงการใช้ภาษา ซึ่งพบว่าในบ้านหรือในครอบครัวยังคงใช้ภาษาท้องถิ่น (vernacular language) มี 2 หมู่บ้านที่ใช้ภาษาท้องถิ่นควบคู่ไปกับภาษาลาว และ 4 หมู่บ้านได้เปลี่ยนไปใช้ภาษาลาวเป็นหลัก รวมถึงในแวดวงระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนจะใช้ภาษาท้องถิ่นมากกว่าภาษาอื่น แต่เมื่อไปตลาดหรือพูดกับครูที่โรงเรียนภาษาที่ถูกเลือกใช้ก็คือ ภาษาลาว และบางครั้งอาจใช้ทั้งภาษาลาวและภาษาไทย และเมื่อใดก็ตามที่พูดกับผู้มาจากกรุงเทพฯ 9 หมู่บ้านตอบว่าใช้ภาษาไทย 4 หมู่บ้านใช้ภาษาลาว และ 1 หมู่บ้านใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาลาว มีเพียง 1 หมู่บ้านที่ใช้ภาษาผู้ไท

ประเด็นสุดท้ายก็คือ ทักษะติดต่อภาษาประจำชาติและภาษาประจำภาค รวมทั้งทัศนคติต่อภาษาท้องถิ่น พบว่าทัศนคติของทุกหมู่บ้านต่อภาษาประจำชาติและภาษาประจำภาคเป็นไปในทางบวก โดยทุกคนเห็นความสำคัญของการพูดได้ทั้งภาษาอีสานและภาษาไทย เหตุผลก็คือที่ต้องรู้ภาษาอีสานเพราะต้องสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในพื้นที่เดียวกัน ส่วนการรู้ภาษาไทยก็เพื่อความจำเป็นในการใช้สื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ทัศนคติต่อภาษาท้องถิ่นมีความหลากหลาย เนื่องจากการอ้างภาษายังปรากฏในเกือบทุกหมู่บ้าน รวมทั้งชาวบ้านเองก็มีทัศนคติที่ดีต่อภาษาของตนด้วย มีเพียง 3 หมู่บ้านเท่านั้นที่ชาวบ้านจำนวนมากไม่สามารถพูดภาษาท้องถิ่นได้ สาเหตุเนื่องจากภาษาที่พูดในหมู่บ้านเป็นภาษาที่ไม่เอื้อต่อการศึกษาและมีสถานภาพต่ำกว่าภาษาอื่นๆ รวมทั้งไม่มีภาษาเขียน ดังนั้นถ้าจะเขียนหรืออ่านก็ต้องใช้ภาษาอื่น อีกทั้งยังถูกดูถูกจากคนอื่น ทำให้ไม่อยากใช้ภาษาท้องถิ่นของตนต่อไป นอกจากนี้ อีกเหตุผลหนึ่งก็คืออายุที่จะพูด เพราะเห็นว่าภาษาตนเองเป็นภาษาที่ด้อยกว่าภาษาไทยหรือภาษาอีสาน อย่างไรก็ตามว่าภาษาท้องถิ่นจะยังคงอยู่ต่อไปหรือไม่ในรุ่นอายุปัจจุบันที่จะโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป พบว่า 9 หมู่บ้านเห็นว่าคงจะเลิกใช้ภาษาท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงกลุ่มที่เปลี่ยนไปใช้ภาษาอื่นแล้วด้วย แต่ก็ยังมีอีก 9 หมู่บ้านที่เหลือที่เห็นว่าจะยังคงใช้ภาษาท้องถิ่นต่อไป เนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และสามารถโยงไปได้ไกลถึงบรรพบุรุษ อีกทั้งเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ลูกๆ ของพวกเขาจะแต่งงานกับผู้ที่รู้ภาษาท้องถิ่นของพวกเขา ซึ่งถือได้ว่าเป็นความพยายามในการอ้างภาษาและวัฒนธรรมนั่นเอง

ข้อค้นพบในงานวิจัยของ Miller สอดคล้องกับความเห็นของ Smalley (1988b) เรื่องภาวะหลายภาษาในประชากรที่พูดภาษาเขมรเหนือในประเทศไทย ในประเทศไทย คนที่อยู่ในระดับสูงสุดของภาวะหลายภาษาซึ่งใช้ภาษาไทยมาตรฐานมักคิดว่า ด้วยเวลาและการศึกษาจะทำให้ภาษาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยค่อยๆ สูญหายไป อย่างเช่นภาษามอญ ภาษาญฮูกร และภาษาอุก๋อง เป็นต้น แต่ในทางกลับกัน พบว่าจำนวนประชากรที่พูดภาษาเขมรเหนือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา (ขณะทำการวิจัย) กว่า 3 เท่า

Smalley (1988b) ศึกษาประชากรจำนวน 262 หมู่บ้าน 58 ตำบลใน 3 จังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ ซึ่งพูดภาษาเขมรเหนือ และภาษาอื่นๆ อีก 3 ภาษา คือ ภาษาลาว ภาษากูย และภาษาไทย ซึ่งลักษณะและขอบเขตของภาวะหลายภาษาที่พบนี้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน การศึกษา เพศ อายุ และรุ่นอายุ เช่น ในคนรุ่นปู่ตายายพบว่ามีการหลายภาษาน้อยกว่าในรุ่นพ่อแม่ของพวกเขา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาษาได้เช่นกัน และเนื่องด้วยจำนวนประชากรที่พูดภาษาเขมรเหนือนี้เอง ซึ่งให้เห็นว่าการเรียนในโรงเรียนรวมทั้งแรงกดดันจากภายนอกอื่นๆ ที่ทำให้เกิดการสัมผัสภาษาระหว่างภาษาเขมรเหนือและภาษาประจำชาติหรือภาษาประจำภาค ไม่ได้ทำให้การใช้ภาษาเขมรเหนือลดน้อยลง แต่ยังเพิ่มความสำคัญมากขึ้นในระดับสูงต่ำของภาวะหลายภาษา

ดังนั้น ทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การเปลี่ยนแปลงหรือการแปรของภาษาในสถานการณ์สัมผัสภาษา ไม่ว่าจะ เป็นในระดับจุลภาคหรือระดับมหัพภาค ตัวแปรที่มี

ความสำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่งก็คือ ความมีศักดิ์ศรี ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผู้ใช้ภาษาตระหนักเมื่อต้องเลือกใช้ภาษา นอกจากนี้ ความเป็นปึกแผ่น ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการแปร รวมถึงการดำรงอยู่ของภาษา เนื่องจากผู้พูดต้องการแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของตน ด้วยปัจจัยดังกล่าวนี้ จึงกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะเป็ภาษาที่พูดโดยชนกลุ่มใหญ่หรือภาษาที่พูดโดยชนกลุ่มน้อย ต่างก็สามารถมีอิทธิพลต่อกันได้ และปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่เป็นตัวตัดสินก็คือ ผู้ใช้ภาษา นั่นเอง

นอกจากการเปลี่ยนแปลงของภาษาอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา (contact-induced language change) ยังอาจเกิดการปนภาษาอย่างสุดขีด (extreme language mixture) ซึ่งทำให้เกิดภาษาประเภท pidgins, creoles และ bilingual mixed languages รวมทั้งการตายของภาษา (language death) (Thomason 2001) แต่ประเด็นที่ควรเน้น คือ การเปลี่ยนแปลงของภาษาอันเนื่องจากการสัมผัสภาษา แน่หนอนว่าผลที่เกิดขึ้นก็คือ การเปลี่ยนแปลงของภาษาไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง และลักษณะของการเปลี่ยนแปลงภาษาเมื่อมีการสัมผัสภาษาสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การสัมผัสภาษาที่อยู่ในตระกูลเดียวกัน และการสัมผัสภาษาที่ไม่ได้อยู่ในตระกูลเดียวกัน โดยในแต่ละกลุ่มแบ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับเสียง การเปลี่ยนแปลงในระดับคำ และการเปลี่ยนแปลงในระดับไวยากรณ์

สำหรับการเปลี่ยนแปลงในระดับคำนั้นไม่ว่าจะเป็นภาษาตระกูลเดียวกันหรือภาษาที่ไม่ได้อยู่ในตระกูลเดียวกันจะมีลักษณะเดียวกัน คือ มีการยืมคำจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง ทำให้เกิดคำใหม่ขึ้นในภาษา และคำเก่าอาจมีความหมายแคบลงหรือถูกเลิกใช้ไป แต่หากภาษาที่ไม่ได้อยู่ในตระกูลเดียวกัน เมื่อมีการสัมผัสภาษาเป็นเวลานาน อาจทำให้ภาษาดังกล่าวมีคำศัพท์ใช้ร่วมกันเป็นจำนวนมาก จนทำให้ในบางครั้งเป็นการยากที่จะระบุได้ว่าคำใดเป็นคำยืม และคำใดเป็นคำดั้งเดิมในภาษา เช่น ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาตระกูลไท และภาษาจีน ซึ่งเป็นภาษาตระกูลจีน-ทิเบต อย่างไรก็ตาม การยืมคำเข้าไปใช้ในภาษา ในบางกรณี เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “กลยุทธ์ซ่อม” (repair strategies) หรือ “การปรับคำยืม” (loanword adaptation) ซึ่งหมายถึง การปรับลักษณะทางเสียงของคำยืม เมื่อภาษาผู้รับ (recipient language) ไม่มีหน่วยเสียงหรือโครงสร้างพยางค์เหมือนกับภาษาผู้ให้ (donor language) เช่น Paradis and Lacharite (1997) ได้ศึกษาภาษาฟูลา (Fula) ที่พูดในประเทศมอริตานิเย (Mauritania) และประเทศเซเนกัล (Senegal) ซึ่งทั้ง 2 ภาษาได้รับอิทธิพลจากภาษาฝรั่งเศสมาเป็นเวลากว่าศตวรรษ ตั้งแต่สมัยที่เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส สองประเทศนี้มีภาวะสองภาษา ระดับของความเป็นภาวะสองภาษาที่ หลากหลาย หรืออีกนัยหนึ่งคือ ผู้พูดสองภาษามีความสามารถในการใช้ภาษาระดับต่างๆ กัน ซึ่งเกิดจากการปรับลักษณะทางเสียงของคำยืม คือ การแยกเสียงพยัญชนะควบกล้ำในคำยืมภาษาฝรั่งเศสให้เหลือพยัญชนะเดียว ด้วยการแทรกสระเข้าไป และไม่ออกเสียงขึ้นจมูกในเสียงสระขึ้น

จุมก ซึ่ง Paradis (1995) ก็พบปรากฏการณ์เช่นเดียวกันนี้ในคำยืมภาษาฝรั่งเศสในภาษาโมร็อกกัน อารบิก (Moroccan Arabic) และคินยาร์วันดา (Kinyarwanda) และคำยืมภาษาอังกฤษในภาษาฝรั่งเศสควิเบก (Quebec French)

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในระดับคำเกิดขึ้น สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงต่อมาก็คือเสียง โดยระบบเสียงของภาษาผู้ยืมนั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น จำนวนหน่วยเสียงเพิ่มขึ้นหรือลดลง หรือการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของหน่วยเสียง ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่ชัดเจน คือ การเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาเมียน (เย้า) งานของธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (L-Thongkum 1994) ได้ศึกษาภาษาเมียน (เย้า) ที่บ้านห้วยแม่ซ้าย ตำบลดอยยาว อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย เป็นการศึกษาการแปรทางเสียงและการเปลี่ยนแปลงของเสียงในภาษาเมียน (เย้า) ที่มีสาเหตุมาจากการสัมผัสภาษากับภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่าภาษาเมียนเกิดการแปรของเสียงวรรณยุกต์ คือ วรรณยุกต์สูงขึ้นตก (high-rising-falling) ในภาษาเมียนเกิดรูปแปรที่สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ A: สูงขึ้นตก (high-rising-falling) [453]~ [454] ~ [452] กับ B: สูงขึ้น (high-rising) [45] ซึ่งกลุ่มแรกเป็นของกลุ่มผู้พูดที่มีอายุมาก ส่วนกลุ่มหลังเป็นของผู้พูดอายุน้อย ซึ่งวรรณยุกต์ในผู้พูดกลุ่มหลังนั้นมีความใกล้เคียงกับวรรณยุกต์ตรีในภาษาไทย นอกจากนี้วรรณยุกต์ต่ำขึ้นตก (low-rising-falling) [232]~ [233] ~ [231] ได้มีการรวมกับวรรณยุกต์กลางขึ้น (mid-rising) [34] เพราะทั้ง 2 เสียงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันนั่นเอง จึงทำให้วรรณยุกต์ในกลุ่มผู้พูดที่อายุน้อยมี 5 หน่วยเสียง ต่างจากในกลุ่มผู้พูดอายุมากซึ่งมี 6 หน่วยเสียง

นอกจากนี้ยังมีการแปรเกิดขึ้นในเสียงพยัญชนะต้นก้องกึ่งวานอโฆชะ (voiceless sonorants) ในกลุ่มผู้พูดอายุน้อย มีเพียง 1 คนเท่านั้นที่แยกความต่างระหว่างเสียงก้องกึ่งวานอโฆชะและเสียงก้องกึ่งวานโฆชะ (voiced sonorants) สาเหตุก็เนื่องมาจากถูกเลี้ยงมาโดยหญิงสูงอายุที่เป็นยาย ซึ่งยังแยกความต่างระหว่างพยัญชนะดังกล่าวอยู่ การที่ผู้พูดอายุน้อยไม่ใช้เสียงพยัญชนะต้นก้องกึ่งวานอโฆชะ ก็เนื่องมาจากการใช้ภาษาไทยมาตรฐานที่ไม่มีเสียงก้องกึ่งวานอโฆชะแล้ว ทั้งจากการเรียนหนังสือที่โรงเรียน การชมและฟังรายการโทรทัศน์ กับวิทยุ เป็นต้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสาเหตุของการแปรที่เกิดขึ้นในผู้พูดภาษาเมียน ระหว่างกลุ่มผู้พูดที่อายุน้อยกับผู้พูดที่อายุมากนั้น มีสาเหตุมาจากการสัมผัสภาษานั่นเอง

สุดท้ายคือ การเปลี่ยนแปลงระดับไวยากรณ์เป็นการเปลี่ยนแปลงชั้นสูง เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษาในระดับที่เข้มข้น และมักมีปัจจัยภายนอกอื่นที่นอกเหนือไปจากปัจจัยภายในตัวภาษา คือ ปัจจัยเรื่องทัศนคติทางสังคมของผู้พูด

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ประเด็น คือ ความรู้เกี่ยวกับภาษาลัวะ (มัล-โปร) ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวิวัฒนาการและพัฒนาการของวรรณยุกต์ และแนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษาและงานวิจัยอันเกี่ยวเนื่องกับการสัมผัสภาษาที่นำไปสู่การกำเนิดวรรณยุกต์ จะเห็นได้ว่าการกำเนิดวรรณยุกต์ในภาษามัลบางวิธภาษาสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีวิวัฒนาการและพัฒนาการของวรรณยุกต์ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้พิสูจน์การกำเนิดวรรณยุกต์ในภาษามัลบางวิธภาษาโดยพิจารณาจากทั้งปัจจัยภายในภาษา และปัจจัยภายนอกภาษา เนื่องจากปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยที่มีนักภาษาศาสตร์ศึกษาไว้ค่อนข้างน้อย อีกทั้งไม่มีหลักฐานชัดเจนมาอธิบายได้ และไม่มีรูปแบบที่แน่นอนเหมือนการกำเนิดวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากปัจจัยภายใน